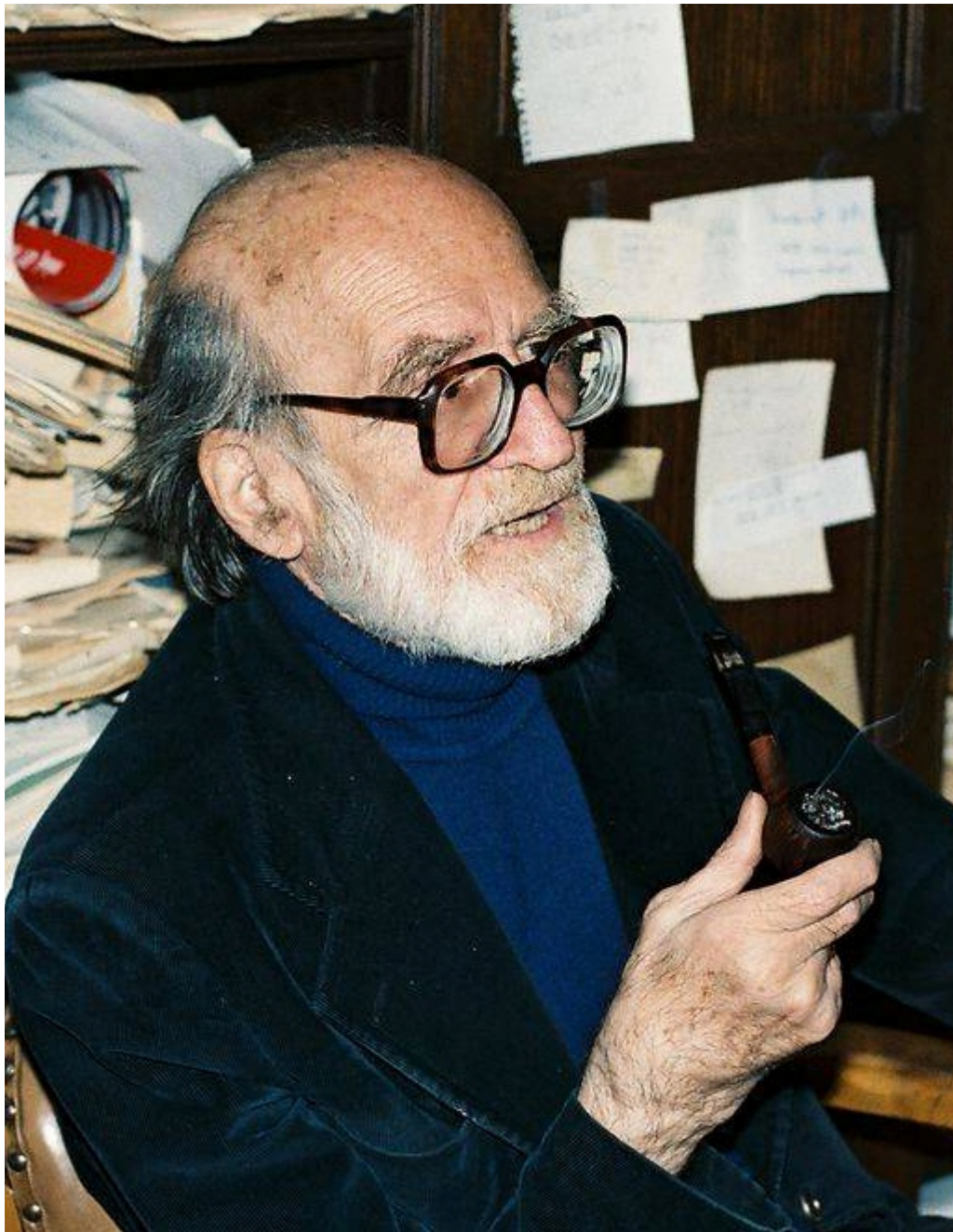

REVISTĂ DE
CULTURĂ

Conexiuni Culturale

Apare trimestrial

Mircea Eliade (1907-1986)

nr. 2 (10), iunie 2023
Cleveland, Ohio (SUA)

www.conexiuniculturale.com

◆ MIRCEA POPA

Adam Puslojic - și spiritul balcanic vlaho-sârbesc

Un reprezentant al sufletului românului timocean, foarte cunoscut în mediile literare românești a fost până de curând Adam Puslojic, poet cu timbru personal în comunicarea sa cu semenii secolului XXI. Având rădăcini adânci în humusul natal al Timocului, unde a copilărit în casa bunicilor, Adam Puslojic este un fel de valah din Moesia, întors de pe câmpurile de luptă daco-romane. Sufletul lui e traversat de puternice nostalgii dacice și ilirice, iar întâlnirea cu poezia lui Nichita Stănescu l-a marcat definitiv. Venind de mai multe ori în țară, el, care nu vorbea vlahă de acasă, a învățat-o pe parcurs și a trecut la scrierea poeziilor direct în limba română. S-a întâmplat la vârsta de 51 de ani, când a scos volumul *Plâng, nu plâng*, marcând trecerea lui într-o altă zariște semantică. Îndrăgostit de dulcele grai vorbit la nord de Dunăre, fermecat de puterea imaginativă a lui Nichita Stănescu, și-a perfecționat limba și a devenit un traducător de clasă din poezia daco-română, pe care a popularizat-o în mediile slave sârbești. A tradus cu succes din Blaga, Barbu, Arghezi, Nichita, Sorescu, și a fost prieten cu mulți dintre scriitorii noștri contemporani. A fost și în Maramureș la „Serile poeziei de la Desești”, iar publicistul Gh. Pârja, pasionat de viața sa tumultuoasă și de prietenia care l-a legat de Nichita, i-a propus, și au realizat împreună, o frumoasă „carte a prieteniei”, *Sub podul lui Apolodor* (1998), în care omul Nichita e văzut în momentele sale de glorie și de crepuscul fizic, astfel încât nu se mai poate scrie o carte despre Nichita, fără a lăsa la o parte numeroasele informații furnizate de poetul valah. Sub acest raport, amintirile lui Adam Puslojic au perpetuat scene unice de prietenie și susținere reciprocă, relatate cu mult talent și înțelegere umană. Sunt anii cei mai buni ai relației lor, când Adam Puslojic și-a găsit cea de a doua patrie în interiorul limbii române, dezvoltând o largă paletă de prietenii, prin numeroase drumuri și popasuri făcute în țara noastră, unde poetul era așteptat cu interes și dragoste. Tip volubil și extrovertit, el și-a găsit aici numeroși comilitoni, cu care comunica eruptiv și vulcanic, sub semnul prieteniei și al stimulării culturilor zonale. Bărbos și dinamic, cu o înfățișare hirsută, de dac coborât de pe Columna lui Traian, Adam Puslojic a găsit pe teren spiritual românesc, găsind aici prieteni devotați, înțelegere și multă căldură sufletească, soldate cu premii, distincții și alegeri de „Doctor Honoris Causa”. Puslojic a devenit astfel unul dintre factorii de legătură cei mai apreciați între cultura noastră și cea sârbească-macedoneană, din Bosnia și Muntenegru și lumea balcanică, așa cum a dovedit-o volumul său din 2007, *Balcanica*, prin care a pus pe harta sud-est europeană localitatea Cobișnița, unde s-a născut, și Belgradul prieteniei lui Nichita Stănescu. Sub zodia libertății postmoderniste și a unui stil atrăgător și direct, Puslojic a dobândit numeroase aprecieri pentru modul în care a știut să-și gestioneze zestrea poetică, să contribuie la îmbogățirea mijloacelor poetice, rod al unei verve și o dăruiri speciale. Poezia sa seamănă cu o erupție vulcanică, în care focul și lava se răsfiră la nesfârșit, tăind căi pe purpură arzândă între solul arid și produsul trecut prin retortele focului. Creația sa lirică s-a sfârșit brusc la sfârșitul lunii decembrie 2022, parcă temător să nu apuce anul 2023, sătul de mizeria lumii și de durerile sufletului.

Adam Puslojic a fost un original. Oscilând între boemă și munca literară de traducător și poet, valahul nostru din Serbia s-a afirmat ca un ins extrem de atașat de literatura română, pentru care a găsit resurse inepuizabile de a o recomanda spațiului balcanic. Imitându-l pe Nichita al nostru, care i-a fost un maestru în toate, el a ajuns să trăiască mai mult pentru prieteni, fiind bine introdus în secretele vieții

literare din ambele țări. Iubea poezia, și pe poeți, știa pe dinafară versuri întregi din cei mai de seamă creatori ai noștri, încercând să reziste atât la ipostaza de „șuetist”, cât și la cea imaginativă, care-i deschidea mari posibilități de explorare colegială, și posibilitatea de a ieși din mecanismele uzate ale vieții de fiecare zi. Poezia lui e pe alocuri antipoezie, vers liber, sincopat, antimuzical. Un limbaj poetic dezarticulat, antitetic, paradoxal, cultivând asimetria, respiră prin incendii vascularizate de o magmă poetică neunitară. Puslojic era omul șarmant al umbrelului somnambulic al mersului pe sârmă, al unei neconținute căutări de sine, de sensuri abia sugerate. Avea un suflet de adolescent și un entuziasm cât pentru zece catedrale, proiectându-și prea-plinul harului într-o neconținută alternanță a unui spirit vagant, de autentic *homo viator*. Anii festivalului de la Struga, prin care zona balcanică a unei umanități ignorate de prea multă vreme, a putut fi scoasă la suprafață prin creații poetice de o semanticitate eruptivă, împachetate în formule de avangardism și „clocotism”. De la debutul din 1967, cu volumul *Există pământ*, el își definitivează formula poetică prin *Cad spre cer* (1970), *Religia câinelui* (1974), *Circuitul sângelui* (1987), *Muzeul Crainei negre* (1989) etc, pe care le organizează ulterior în trilogia *Asimetria durerii*, ediție ilustrată de Mircea Dumitrescu, în editura Proema, Baia Mare. Esența comunicării este poezia ca formă de cunoaștere și apropiere între popoare, punte de lansare spre Europa și spre lume, ca forme ale afirmării identitare. Mesager de frunte al acestei mari înfrățiri, frate de cruce cu Nichita, croit din aceeași stofă a unei largheți senioriale, căutând cu obstinație piatra unghiulară a spiritului haiducesc balcanic, cu limbaj gnomic, esențializat. Iubea Banatul și Timocul cu disperare și se complăcea transmițând acelor a care îl ascultau mesajul unui om aflat la întretăierea lumilor, într-o desăvârșită și caldă înțelegere cu limbajul dialectal al unei Români miniaturale. Declarându-se vorbitor al unei „limbi mioritice” străvechi, el se socotea mai degrabă „păstor” (*Sunt păstor*), care își enumera prietenii români în stil cădelnițat: „Bine ar fi să/ mă pot opri/ cam /pe aici//la Nichita, Eugen/ la Ioan și Mircia/ Eusebiu, Răzvan și Adam// la lumină, cuvinte,/ iarbă și linie,/ tăcere mai nouă,/ la pământ-glie”, izvorât dintr-o țărânie neaoșă, viscerală.

Poezia lui Adam Puslojic este un ciudat mozaic de elemente diverse, având la bază realitatea unui vechi substrat autohton, lăsat moștenire de legiunile romane din timpuri imemorabile, pe care și-o reclamă: „sunt un nou Decebal/ bolnav de piatră/ diamantin spălată-n/ via Traiana”, ca apoi să se socoată un fel de Baba Novac, „frate danubian și pretimocean”, autodefinit la modul franc ca venind din pre-istoria locului: „Barbar sunt, dar ușor, solar hieratic, enigmatic, abia gramatic”. Revendicând un trecut zbuciumat și adeseori nefericit, Adam se socoate un mesager al timpului de față, întors de la Dumnezeu „La noi/ pe Dunăre”, unde a înghețat „Tabula Traiana, unde „Dunărea fierbe ca o ciorbă”. Lumea lui, e lumea de la Ister și Limes, unde e plasată „Cobâșnița noastră celestă”. E un teren și o lume cu obârșii comune, în care propune o nouă lege pentru „invitația balcanică”. Produs al acestui spațiu pe care îl consideră comun și moștenit prin surse livrești, el comite mai multe „amintiri din tinerețe”, în care omagiază locul nașterii: „din Craina luminoasă și neagră a Negotinului”, vede „adunându-se la un loc stele Serbiei/ de peste Dunărea sfântă/ de la Ovidius Naso, acasă/ Deschide-mi doamne cerul românesc/ vedeți cum suntem noi, dunărenii din Apus.” Reîntoarcerea în timp presupune reînvierea vremilor nesfârșite ale luptelor cu turcii, pe răbojul cărora figurează și dezastrul de la Câmpia Mierlei, al cneazului Lazăr: „Sunt mai mult/ un guraliv păstor/ doar cu două oi la gură// și la ochi-/care tot pasc în liniște/ pe Câmpia Mierlii, unde/ pe vremuri a păscut/ (albastrul cerului)/ și regele nostru Lazăr/ pe care și eu l-am văzut/ o singură dată- îmbrăcat/ în moaștele lui negre/ și cu capul cusut de corp/ cu un fir de mătase neagră/ decât 211699 de zile.../ zugrăvite/ ah, Doamne, au trecut/ chiar atâtea/ și eu mereu am tăcut (*Sunt păstor*). Aceste locuri pe unde au luptat și păstorit străbuni, apelând mereu la un fundal istoric convulsiv constituie o canava pe care el plasează imagini ale unei istorii eroice. Sunt vremuri în care cele nouă popoare de la Dunăre au moșit împreună cântece și balade haiducesci, în cadrul cărora și haiducul de Adam își găsește locul predilect. Istoria noastră comună capătă dimensiuni tragice, de *Mioriță*, de cinstire a oaselor risipite pentru cauza dreaptă a libertății: „Încă mai simt și cutremurul/ din anul... și din anul/ și mirosul sângelui vărsat/ a cincea oară în Balcani/într-un singur secol care/ abia ieri a trecut... iar eu/ intru! Intru-imediat// Oaia de

mine, disciplinată,/ oul de pasăre dezaripată/ Unde începe România/ și unde se termină Serbia?/ Și-invers?" (*Mai bine nu intrăm*). O bogată materie de inspirație o constituie cunoașterea reciprocă: „Suntem rude, dar nu ne plângem”. În vederea acestor apropieri spirituale, el a recurs la o serie de vizite prin țară, transpuse liric nu de puține ori, prin viziuni pline de candoare și gingășie: *O fereastră mică pentru cerul înflorit la Breaza*. A umblat mult prin țară, de la Constanța la Oradea, de la Lancrăm la Desești, în Maramureș, a fost la Hobița, și la Tg. Jiu, unde s-a închinat la Masa Tăcerii, proclamându-se „Clopotul lui Nichita”: „clopotul tău nebun sunt eu!”. Alte poezii, precum *La Brâncuși*, *Purtătorul de tăcere*, *Nemuritorul trecător*, *Astăzi, tăcerea mea*, *Piatra răsucită*, vorbesc de universul spiritual al lui Brâncuși, de surâsul dumnezeiesc al unora din sculpturii sale, acolo unde la „masa tăcerii mele/ mă urmărește un scaun/ ca un sărut uitat” (*Stele și tăcere*). Tot aici o invocă pe Maria Tănase, cea pe care o numește „Muza adormit”. La această Masa a tăcerilor îi apare și misteriosul țăran Constantin, cel care uimit universul cu creațiile lui: „de sus în jos vă privesc din zbor/ tot eu, primul și ultimul punct/ al Coloanei Infinite și Masa/ tăcerilor române de pe lume.// despre care v-am cântat bucuos/ toată bucuria și taina vieții/ ca un nou Isus iscusit la noi/ acasă a pornit spre Univers. (*Pornit spre univers*).

O frăție, o tovarășie trainică adună la un loc oamenii acestor ținuturi; „să ne cântărim toate/ oasele și cântecele/ sângele lui Vasko Popa/ și surâsul lui Stănescu”. Poetul acreditează și o *Ars poetica* personală, în care exprimă aspirații modeste: „Nu doresc să strălucesc/ nu doresc să ajung Homer/ doresc să fiu iarba verde/ și o rămă în lumină”. Acest panism organic este corelat cu limba în care se exprimă: „Limba mea valahă/ este o văgăună/ un abis cu patru ochi/ din gură/ și la fântâna lui Arghezi/ am băut poeme și psalmi.” Pe acest temei, el apelează la forme de adresare oltenești, cu *bre, mă, moroi*, dar și cu un lexic străvechi (*crânguri*), oferindu-ne și o explicație a cuvântului „*Drăgună*”, înțeles de el metaforic „ca un fel de plan de dragon”. În poezia sa, el pune în circulație, precum Anton Pann, o mulțime de cuvinte, intonații și trimiteri de substrat și la râul danubian care separă neamul, deoarece Dunărea noastră este uneori ca o sârboaică năvălășă. Pe prietenii din Banat îi așteaptă la noi întâlniri, sugerându-le ceremonialul strategic: „vino cu vin de Recaș, nu vina / de la Haga/ Spre Dumnezeu de jos”.

Munca de traducător și interpret al celor mai importanți scriitori români a fost pentru Puslojic o permanentă școală a perfecțiunii. A început cu *Plumb* al lui Bacovia, a continuat cu Eminescu, Blaga, Arghezi, Ion Barbu, Geo Bogza, Tristan Tzara, Gellu Naum, Nichita, Doinaș, Blandiana etc., prin traduceri expresive și comentarii inspirate. Lui Nichita i-a dăruit carte *Sfânta pomenire a fratelui nostru pre nume Nichita Hristea Stănescu* (1996), lui Eminescu, după o vizită la Ipotești, i-a dăruit cartea *Muritori ce-i cu voi? sau Bunavestirea de Ipotești* (2007), lui Brâncuși, în volumul *Tăcere lustruită*, i-a închinat 43 de poezii. Repertoriul său românesc e nespuse de bogat și o cuprinzător, iar acest „*sârb de valah/ și un valah sârb*”, cum se autointitulează, a nuanțat cerul poeziei românești cu o spuză de noi infuzii solare care strălucesc în eternitatea spațiului românesc. De aceea, putem spune împreună cu el: „Vino-mi, iarăși, în brațe, umbra umbrei/ mele, nevinovată ca două stele la țară./ Unde...voi fi bătrân și singur, voi fi murit de mult!”

◆ VALENTIN COȘEREANU

Eminescu - afinități lirice de tinerețe 1869-1874 (VII)

Motto: Niciun exeget al operei eminesciene nu se va putea dispensa de transcrierile făcute de Eminescu pentru înțelegerea mai cuprinzătoare a creației sale originale. (D. Vatamaniuc)

Un alt poet german care i-a atras atenția lui Eminescu a fost EDUARD PAULUS, supranumit *Tânărul Paulus*, fiul lui Karl Eduard Paulus zis și *Eduard Paulus cel Bătrân*.

S-a născut la 16 octombrie 1837 la Stuttgart și a părăsit lumea aceasta în data de 16 aprilie 1907, anul în care în România aveau loc războaiele țărănești. Înainte de a fi recunoscut ca poet, el a fost istoric și arheolog. Pentru o mai bună cunoaștere a structurii unui artist ca Eduard Paulus, se impune să cităm din Arthur Schopenhauer¹, mentorul romanticilor europeni ai timpului, căci sunt idei reprezentative pentru poetul german: *Oamenii înzestrați doar cu un talent, într-un domeniu, se acomodează întotdeauna împrejurărilor, căci de vreme ce spiritul timpului² [...] și nevoile acestuia sunt cele care îl stimulează, ei sunt capabili prin însuși acest fapt să se conformeze condițiilor date. Aceștia se încadrează, așadar, pe tărâmul culturii, curentului la modă sau înțeleg să contribuie la promovarea, pas cu pas, a științei într-un domeniu determinant, fapt pentru care ei sunt răsplătiți și onorați. Pentru generația următoare însă operele lor nu mai spun nimic: ele sunt înlocuite în continuare cu altele, care nici ele nu rezistă timpului. [...] Un talent (nu un geniu n.n.) e în stare să producă opere ce depășesc puterea obișnuită de creație, dar nu și capacitatea aprehensivă a celorlalți oameni și de aceea ele își găsesc imediat admiratori. Operele unui geniu, dimpotrivă, depășesc nu numai puterea de creație ci și capacitatea aprehensivă a celorlalți și de aceea oamenii nu le înțeleg.*³

Pornind de la postulatele filosofului mai sus citat, Eduard Paulus se va încadra în categoria primă, cea a unui om talentat, dar atât. El nu va depăși granițele talentului, așa cum i-a fost hărăzit poetului român, Mihai Eminescu.

După ce absolvă liceul, Eduard Paulus va studia arhitectura la Universitatea Politehnică din Stuttgart, în 1859. Încă din 1858 el va fi membru al *Corpului Stauffia*. Din 1860-61, acesta va studia cu sârg istoria artei și arheologia la Universitatea din München.

Următorul an îl petrece în Italia. Cu precădere la Roma. Încă un an va fi în folosul tânărului, lucrând ca arhitect pe lângă fostul său profesor, Christian Leins, la Stuttgart, cunoscut și pasionat arheolog al vremii sale, bun cunoscător al lui Karl Gustav Lepsius (1810-1884), fost profesor de egiptologie al lui Eminescu, la Berlin. Când începe să fie apreciat, Eduard Paulus devine secretarul Asociației de Antichități din Württemberg (1864). În același oraș, doi ani mai târziu, lucrează ca muncitor necalificat în Biroul Statistic-Topografic al Regatului din Stuttgart, de care aparținea Württemberg-ul, acolo unde, cu ani în urmă, lucrase și tatăl său la descrierea generală a orașului.

Începând din 1873, tânărul Paulus va deține mai multe funcții: curator adjunct al monumentelor de artă și antichități din Stuttgart. Va ajunge chiar șeful respectivei colecții. După ce în 1885 devenise Consilier de finanțe, pentru a-și vedea de literatură și creație, pasionat de lecturi și studios din fire, se pensionează anticipat în 1898, invocând motive de sănătate. În domeniul arheologiei, Eduard Paulus

¹ Vezi Arthur Schopenhauer, *Studii de estetică*, ed. cit., p. 122.

² Vezi în acest sens și Mihai Eminescu despre poziția geniului abordată poetic în: *Luceafărul, Glossă, Scrisori*.

³ Arthur Schopenhauer, *op. cit.*, pp. 122-123.

obține remarcabile contribuții. Va face cercetări arheologice în Limes, obținând rezultate absolut remarcabile. Va fi înmormântat la Stuttgart.

Opera scriitoricească e plină de cunoștința lecturilor sale, începând cu umoristicele epigrame și terminând cu aluzii din Schiller, Schelling, Uhland, Mörike, Kerner sau Hölderlin, Hegel și Hauff. La aceștia se adaugă zeii germanici Wodan, Freia sau Loki, în comentariul corurilor (preluate după modelul corurilor din tragediile antice), așa cum ar fi corul fondatorilor, al muncitorilor sau chiar corul liberal-național, prietenos cu Bismarck. Este dovada cunoașterii tuturor acestora, dar din punct de vedere artistic, nu mai mult decât atât.

Dăm și pentru acest autor titlurile câtorva dintre lucrările sale: 1859, *Gedichte* [Poezii]; 1867, *Aus meinen Leben. Gedichte* [Din viața mea. Poeme]; 1869, *Prosa aus Deutschland – Reise durch Deutschland* [Proze din Germania – Călătorie prin Germania]; 1870, *Lieder* [Liduri]; 1880, *Lieder und Humoresken* [Liduri și umoristice]; 1888, *Der neue Merlin* [Noul Merlin]; 1889, *Zisterzienserklöster aus Maulbronn* [Mănăstirea cisterciană din Maulbronn]; 1897, *Aus Orient und Okzident* [Din orient și Occident]; 1904, *Wolkenschatten* [Umbra norilor].

Drept onoruri, Eduard Paulus primește, în 1882, marea medalie de aur pentru artă și știință, apoi i se va conferi *Crucea de Onoare a Ordinului Coroanei Württemberg*, la care era asociat titlul nobiliar cu formula, *Eduard von Paulus*, pentru ca în 1909, pe muntele Hohenneuffen, să fie înființat un memorial pentru Eduard Paulus creat de Georg Rheineck.

Așadar, Eminescu, curios din fire și setos de a ști cât mai multe din toate domeniile, a putut citi în revista deja cunoscută, *Blätter für literarische Unterhaltung* (nr. 46 din 10 noiembrie 1870, pp. 721-726), în articolul *Reiseliteratur* [Literatura de călătorie] mai ales impresii de călătorie în Italia și în special din Veneția și Neapole, dar și din Marea Nordului și din pustiul Saharei. Interesul său particular însă este prins în primul rând de o poezie a lui Eduard Paulus care descrie cortegiul funerar al tânărului împărat Otto III care îi trece lui Paulus prin minte când contemplă câmpia brună a Campaniei.⁴

GEISTE DEN LEICHENZUG DES JUGENDLICHEN KAISERS OTTO III

„Von Ferne leuchten
Hoch im Gebirge die zerstörten Städte,
Und schwer und schwül Siroccolüfte feuchten.

Und mit der Leiche
Des jungen Königs ziehn sie weiter, weiter;
In offner Bahre liegt die anmutreiche.

Das Wehn des Windes
Bewegt wie⁵ Geisterhand die langen Locken
Das früh vor Gram gestorbnen Heldenkindes.
Des Heldenkindes
Vieledle, weltumfassende Gedanken,
Sie waren eitel wie das Wehn des Windes.
Nichts kann bestehen:
Dem Helden wohl, der in der Jugend hinsinkt,
So wird sein Bild durch alle Zeiten gehen.

⁴Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 238.

⁵În mss.: *mit*.

CORTEGIUL FUNERAR AL TÂNĂRULUI ÎMPĂRAT OTTO AL III-LEA

*Din depărtare strălucesc
Sus în munți orașele distruse,
Și greu și apăsător Siroco umezește aerul.
Și cu leșul
Tânărului rege trec mai departe, mai departe;
Pe catafalcul deschis odihnește cel atât de frumos.*

*Suflarea vântului
Mișcă precum o mână de strigoi bucele lungi
Al copilului erou mort prea devreme de mâhnire.*

*Al copilului erou
Multe gânduri nobile, cuprinzând o lume,
Au fost trecătoare precum suflatul vântului.
Nimic nu e etern:
Fericit este eroul, care a pierit în tinerețe,
Așa va trece imaginea sa prin toate timpurile.*

CORTEGIUL FUNERAR AL ÎMPĂRATULUI OTTO III

*De departe luminează
Sus în munți, orașele distruse,
Iar Sirocco suflă dens și sufocant.
Și cu cadavrul
Tânărului rege merg mai departe, mai departe;
Plin de grație zace pe catafalcul deschis.*

*Adierea vântului
Mișcă asemeni strigoilor bucele lungi
Copilului erou mort de durere prea tânăr.*

*Ale copilului erou,
Gânduri ce cuprindeau lumea
Erau vane ca valurile vântului.*

*Nimic nu e etern.
Spre binele eroului care se prăpădește de tânăr
Imaginea lui va trăi în toate timpurile.*

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 757. Trad. Leonard Gavriliu.)

Poezia ia în discuție faptul că *Nimic nu e etern*, chiar dacă ești împărat ori sclav, reluând motivul lui *vanitas vanitatum* și se regăsește în manuscrisul eminescian 2285, la fila 181r. E transcrisă pe două coloane, chiar la începutul paginii. La sfârșitul coloanei din dreapta, poetul notează în clar numele autorului: *Eduard Paulus*, apoi o desparte cu o linie orizontală în forma unei manivele de restul paginii scrise până jos.

În poezie, pe fondul îndepărtat, *Sus în munți orașele distruse,/ Și greu și apăsător Siroco umezește aerul.* Atât din peisaj. Și pe acest fundal de scenă arid romantică, poetul german retrăiește nostalgic din imaginație drumul încet parcurs parcă de o caravană, în fapt chiar cortegiul tânărului împărat Otto al III-lea: *Pe catafalca deschis odihnește cel atât de frumos.*

Amănuntele imaginative nu lipsesc; e ca și cum poetul vede aieva chipul leșului, care, în *Suflarea vântului/ Mișcă precum o mână de strigoi buclele lungi/ Al copilului erou mort prea devreme de mâhnire.* Făcând din imaginea acestuia un Caesar al patriei sale, Eduard Paulus îi consfințește ca pe un *copil erou*, pentru *Multe[le] sale gânduri nobile, cuprinzând o lume, care A fost trecătoare precum suflatul vântului.* Meditația finală este una care (bănuim) i-a plăcut lui Eminescu, cel care, la Viena, după sinuciderea unui coleg român, a spus: *Bine a făcut! Viața asta nu are nici un sens...*, așa încât versurile ultime despre care vorbeam înainte îi vor fi atras luarea aminte poetului român: *Nimic nu e etern:/ Fericit este eroul, care a pierit în tinerețe,/ Așa va trece imaginea sa prin toate timpurile.*

Cine, însă, a fost în realitate eroul mult elogiat de poetul german? Descendent al lui Otto al II-lea, care a fost încoronat drept Rege al Germaniei în 983, la moartea tatălui său, în Catedrala Aachen, când avea doar trei ani. Bunica lui Otto III, Adelaida de Italia, a devenit regentă până la majoratul nepotului, în 994. Acesta va fi încoronat Împărat al Sfântului Imperiu Roman, chiar la Roma, în anul 996. Stabilindu-și reședința la Roma, el reușește ca în scurtul timp al domniei sale să resusciteze la curtea sa o serie de cutume bizantine, dar mai ales romane. Printre altele, Otto a fost cel care va consfinți încoronarea lui Ștefan I drept rege al Ungariei.

A decedat în anul 1002, de malarie și a fost înmormântat în Domul din Aachen, unde fusese încoronat. Iată, însă, cine este cu adevărat Otto III: *O [...] figură extravagantă – și ținta favorită a colportorilor – era nepotul împăratului, arhiducele Otto (1865-1906). Acest frate mai mic al lui Franz Ferdinand se căsătorise cu Maria Josepha, pretențioasa fiică a regelui Saxoniei; fiul lor, Carol (1887-1922), a domnit sub numele de Carol I. Sfârșiat între corectitudinea exagerată a tatălui și sângele napolitan al mamei, în timpul zilei Otto era cel mai anost dintre ofițeri, iar noaptea un „roué” incurabil. O dată, el și prietenii lui au zărit un cortegiu funerar dincolo de pajiștea unde călăreau și s-au apucat să sară cu caii peste carul funebru. Isprava sa cea mai cunoscută a fost aceea când a apărut înaintea doamnelor din holul hotelului „Sacher” gol-puşcă, doar cu chipiul și sabia de ofițer. După ce în cursul unei dezbateri despre tulburările studențești, deputatul german naționalist Engelbert Pernerstorfer (1850-1918) a părut că face aluzie la aceste ultragii, el și soția lui au fost asaltați acasă de doi scandalagii. [...] Cu trecerea anilor, sifilisul lui Otto s-a înrăutățit, așa că a trebuit să-și acopere nasul cu o fâșie de piele pentru a-și ascunde semnele desfigurării. [...] La moartea lui Otto, întreaga presă l-a laudat servil pe arhiducele despre care toată lumea știa că fusese un neisprăvit.⁶ Cum servilismul creator era, se vede, moda timpului, nici Eduard Paulus nu s-a putut abține să-l practice.*

Nu este întâmplător faptul că Eminescu alege încă de pe atunci poezii care sugerează, nu numesc, care au nuanța lor de oarecare subtilitate și care, cu toate scăderile, constituie un exemplu tematic din care poetul, după modelul celor transcrise din lirica germană, va compune altele rămase de referință în literatura noastră: ode în cinstea marilor bărbați ai României, ori cele compuse cu ocazia unor decese ale unor personalități autohtone.

Eminescu a fost, în timpul studiilor sale, un tânăr interesat de foarte multe teme și nu ne putem mira să-l vedem citind și note de călătorie care de fapt constituie cărțile în care recenzentul anonim pornește de la ideea că aproape la fiecare metropolă a Europei poți ajunge cu trenul în maximum trei zile...⁷, așa încât poetul român a citit pe nerăsuflăte impresii fie ele poetice sau în proză scrise în urma acestor călătorii. Deși nu e copiată în manuscris de Eminescu, redăm versurile de mai jos ca o curiozitate nu lipsită de importanță, căci Eduard

⁶William M. Johnston, *op. cit.*, p. 54.

⁷Helmult Frisch, *op. cit.*, I, p. 238.

Paulus a participat în aprilie 1865, în Florența, la marea sărbătoare jubiliară a lui Dante, oferindu-ne o descriere umoristică a procesiunii:

Toți se reped în cete luminoase,
Adică întunecoase,
Căci toți purtau
Fracuri lungi și negre;
Cozile fracurilor tulbură
Nobila și străvechea Florența;
Rău! Rău! Rău!
Și îngrozitor de oficios

Țepeni și rigizi precum chinezii,
Se apropie genovezii.
Cu drapele grele de aur și purpură,
La mijloc merge un gonfalonier
Plin de maiestate
Umflat în pene,
Cu pieptul lat presărat cu ordine,
Și în jurul gâtului bunului
Atârnă de asemenea unul,
Acesta era ordin al Comentarii,
Cum doar puțini îl au.

Apoi din nou prin șirul lung de străzi
Crește fără margini plectiseala fracului,
Până ce o întrerupe un capușin
Cu rasa maronie și fața dolofană,
Care spre bucuria poporului
Poartă steagul orașului Arezzo.
Omul era rotund
Și sănătos tun,
Și saluta cu privire emancipată
Ca și când ar aduce republica;
Mulțimea îl aclama fără sfârșit –
Ce are oare papa de spus în această privință? [...]

În sfârșit venea armata de tineri,
Care ne plăcu la toți.
Și în cele din urmă
Se apropie acum
În robe largi
Magistrații orașului,

Printre care cei șase priori
Cu urechi clăpăuge.⁸

⁸ Apud Heluth Frisch, *op. cit.*, I, p. 243-245.

În contextul dat, nu este de mirare că el face o descriere a mult cunoscutei *Fontana di Trevi*, cu un remarcabil talent, drept pentru care redăm mai jos, bilingv, această descriere, pe care Eminescu însuși o va fi apreciat din moment ce o copiază în același manuscris, la fila 181v.: *Ob da nicht noch eine Riesenidee Alberti's⁹ oder Michel Angelo's¹⁰ mit hrrausklingt, auch die Architectur des Palastes ist verdächtig. Wunderbar, wie hier eine geradlinige stolze Palasfaçade aufwächst aus regellos wildem Felsgetrümmer, das von großen, aus den Kalkfelsen herausgemeißelten Pflanzen belebt wird; aufstarren hier kleinere Kletten, Farnkräuter, Feigen – und Lorberbüsche, dort Reben mit Trauben, Distein, Bärenklau und anderes trotziges, vor Alter graugewordenes Krautgestrüppe, von feingefiederten¹¹ lebendigen Gräsern und Blumen umgrünt und umzittert; und über diese Felsen empor steigen stürmig bewegt die großen Marmorgestalten: der Meergott auf dem Muschelwagen, gezogen von zwei schraubenden Seerossen, die von den Tritonen kaum zu bändigen sind. Dies alles aus Stein; und nun, wie ein Überströme der Gewalt, drängen die Felsen herunter ganze Ströme lautersten Wassers, of hochaufspritzend als Springquellen, oder fächerförmig sich zerglasend, oder in schweren Güssen mit Rauschen hinabfallend. Durch alle Ritzen des vielzerklüfteten Travertinsteins streb es hindurch, zischelt und orgelt, oder hängt in dunkeln Höhlungen als feine aber, vor dem Gott einher, wogt dreimal gestuft¹², majestätisch wallend, der durchsichtige Hauptstrom¹³ und gibt den schweren Grundton des ganzen Gerausches. Unten aber sammelt sich die Menge des Wassers in breitem, weitumrandetem Seebecken und schaukelt ewig bewegt in kleinen kurzen, im Sonnenlicht glitzernden Wellen. Großartig ernst ruht hinter dem allen der Palast, mit weiter¹⁴ säulenbesetzter Nische den Meergott umsaugend. Hohe korinthische Pilaster, dazwischen festlich mit Kränzen umhängte Fenster schmücken ihn, und wie er unten mit den Felsblöcken verwachsen vom Boden sich hebt, so gipfelt er oben kühn und frei in dem riesigen¹⁵ von Engeln gehaltenen Papstwappen, das mit seinen vielfach zerlöcherten Umrissen in den Himmel hineinragt.¹⁶*

[Oare se mai află ascuns aici reflexul unei idei geniale al lui Alberti sau Michelangelo, căci chiar și arhitectura palatului este suspectă. Minunat, se ridică aici o mândră fațadă verticală a unui palat din sfărâmaturi de stânci sălbatic neregulate, însuflețite de mari plante dăltuite din stâncile de calcar; apar ici mici ciulini, ferigi, tufe de smochin și dafin, colo vițe cu struguri, măracini, talpa ursului și alt desiş de buruieni îndărătnice, încărunțite de vreme, înconjurate de ierburi și flori vii care se leagănă în jurul lor; și deasupra acestor stânci se ridică înălțate de furtună, marile figuri din marmură: zeul mării pe carul în formă de scoică, tras de doi cai oceanici pufnind din nări care cu greu pot fi ținuți în frâu de triton. Toate acestea dăltuite în piatră; și acum, ca un prea plin al forței, pornesc de-a lungul stâncilor valuri întregi de apă limpede, deseori înălțându-se ca o arteziană sau risipindu-se sticlos în formă de evantai, sau căzând vuind în jeturi puternice. Prin toate fisurile pietrei de travertin brăzdate de crăpături se strecoară, șuieră, mugește sau picură liniștit în adâncuri întunecoase în fire subțiri, precum uleiul, antrenând mușchi de un verde deschis și alge; la mijloc însă, în fața zeului, vâlurește în trei trepte, majestuos, curentul principal transparent și impune predominantul sunet grav al întregului vaiet. Jos însă se strânge mulțimea apei într-un bazin amplu încadrat de margini late, și se leagănă, în veșnică mișcare, în valuri mici, scurte, care sclipesc în soare. De o gravitate măreață tronează în spate palatul, sugând, în nișa largă sprijinită de coloane, în jurul zeului mării. Pilaștri corintici înalți, despărțiți de ferestre înconjurate festivo cu cununi, îl împodobesc, și așa cum se ridică în partea de jos din pământ crescut împreună cu stâncile, așa culminează, în partea de jos, măreț și liber în stema papală uriașă, purtată de îngeri, care se ridică în cer cu contururile sale multiplu perforate.]¹⁷

⁹ În mss.: *Albertis*.

¹⁰ În mss.: *Michelangelos*.

¹¹ În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.

¹² În mss.: *dreimalgestuft*.

¹³ În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.

¹⁴ În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.

¹⁵ În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.

¹⁶ În mss., în dreapta filei, Eminescu adaugă inițialele poetului: *Ed. P.*

¹⁷ La citatul acesta, Helmuth Frisch (vol. I, p. 246) adaugă următorul comentariu: *La o astfel de naturalețe plăcută și lipsită de pretenții, îl iertăm ușor pe autor, dacă cunoștințele sale în științele auxiliare necesare descrierii impresiilor de călătorie nu sunt lipsite de*

*

Un alt poet și om de știință german, din care Eminescu copiază un fragment de poezie, este ADOLF PICHLER, care s-a născut la 4 septembrie 1819 în Erl lângă Kufstein. Moartea, însă l-a ajuns în 15 noiembrie 1900, la Innsbruck.

Orașul nu este deloc lipsit de importanță din mai multe motive: întâi pentru că a fost capitala provinciei Tirol și atât de dezvoltat încât la 1490 împăratul Maximilian I și-a mutat curtea aici, apoi pentru că orașul are Universitate încă din 1669. Așa cum reiese din memoriile sale (1892), Pichler și-a trăit copilăria în nefericire, căci tatăl său, Josef Anton, un vameș obscur, era detașat mereu, iar mama sa, Josefa, urmându-și soțul dintr-un loc în altul, l-a neglijat flagrant pe copil, încât acesta și-a consumat anii dintâi ai copilăriei în singurătate.

Numai cu ajutorul rudelor ceva mai grijulii și care l-au ajutat cu mici sume de bani a reușit să absolve liceul din Innsbruck. Fiind nevoit să trăiască după propriile principii, nesfătuit de nimeni apropiat, omul acesta poate fi denumit în limbaj obișnuit *un personaj*, așa încât vom reda câteva pasaje din interesanta sa viață, care n-a urmat traseul destinului unui om obișnuit, ci a avut adesea întorsături și cotloane surprinzătoare.

Prin urmare, după ce absolvă un curs pregătit de filosofie la Universitatea din Innsbruck, Pichler se înscrie să urmeze dreptul, în 1840, știință pe care n-o agreează deloc, așa încât, în loc să se pregătească pentru aceasta, el e captivat de operele lui Hegel și ale *Tinerilor germani*, care l-au atras în mod deosebit. În 1842 el pleacă la Viena să studieze medicina, găsind destul timp să se desfășoare ca scriitor.

Chiar dacă lucrările sale n-au stârnit un deosebit interes, acestea i-au deschis drumul pătrunderii în cercurile literare vieneze, ceea ce nu era puțin lucru la vremea aceea. Începând cu anul 1845, el a lucrat la o antologie de texte din Tirol, contribuind cu diverse epigrame, dar cum cenzura strictă a regimului Metternich lucra cu frenezie, antologia a putut fi publicată abia în 1846 sub titlul *Frühlingslieder aus Tirol* [*Cântece de primăvară din Tirol*]. Contribuția prietenului său, poetul Hermann von Gilm, a constituit o bună parte a antologiei.

La Viena, tânăr fiind, el are o furtunoasă poveste de dragoste cu fiica unui burghez care se termină nefericit. Durerea acestei nefericiri o va topi liric în ciclul de poezii intitulat *Emma*. Deși a suferit cumplit de pe urma acestei dureroase experiențe sufletești, Pichler a reușit nu numai să-și termine studiile, dar și-a luat și doctoratul în medicină. Cu toate acestea, din martie 1848, când începeau mișcările de revoltă în întreaga Europă, nu a putut lucra în profesia pentru care se pregătise. Și cum Tirolul natal era hărțuit/provocat de italieni, Pichler ia inițiativa, recrutând 131 de voluntari tirolezi aflați la Viena, pentru a merge la granița de sud să-și salveze patria.

În aprilie, aceștia, purtând un steag tricolor (negru, roșu și auriu, semnul originii lor germanice) au fost întâmpinați cu uralele populației din Bolzano și au fost inspectați și lăudați de arhiducele Johann, îmbărbătându-i cu vorbe fals patriotice: *O, noi, bătrânii, am fost convinși că această zi va răsări din nou; a venit, da! Urmați acest steag întotdeauna și peste tot, să strălucească înaintea voastră în luptă, nu-l lăsați niciodată!*

Frumoase cuvinte, numai că ele s-au dovedit mai târziu doar cuvinte, căci după 36 de ani, revoluționarul Pichler avea să afle cât de pervers sunau vorbele arhiducelui de la contele Johann Carl Huyn, pe atunci ofițer al Diviziei contelui Lichnowsky din Tirolul de Sud, care-i va arăta adevărata față a lui Johann, reproducându-i spusele acestuia după întâlnirea cu Pichler: *Dacă niciunul dintre acești tipi nu se întoarce, cu atât mai bine!*

Campania acestor tineri a devenit curând plictisitoare, așa că voluntarii s-au dedat la degustarea cu mult sărg a vinului regiunii și să dezmierde femeile dispuse să petreacă cu ei, așa încât viața la Storo s-a soldat cu enorme cantități de mămăligă, friptură la tigaie și vin din abundență, după mărturisirile

---

lacune, și apare pe ici pe colo de exemplu un mic lapsus în domeniul botanici, ca atunci când transformă arbuștii tamarix de pe malul mării (*Tamarix gallica* și *africana*) în tamarinde, sau dăruiește Palermoul cu uriașul Africii Centrale, baobabul.

inițiatorului campaniei. De o singură luptă au avut tinerii aceștia parte, la Ponte Dedesco, aspect ce-l va surprinde în lirica sa tânărul entuziast Adolf Pichler.

După ce se întorc de la graniță, voluntarii vor fi urmăriți de poliție, sub motivul că ar putea încuraja naționalismul german. A fost una din dezamăgirile lui Pichler. Nu și ultima, căci întors la Viena, după ce s-a dizolvat *Freikorps* [legiune militară], el a trebuit să asiste la răscoala din octombrie, dar învățându-se minte după experiența tiroleză, nu va mai participa la un viitor și probabil eșec.

În noiembrie 1848 se întoarce la profesia de bază, preluând un post de suplinitor la catedra de filosofie din Innsbruck-ul natal. Nu s-a putut fixa pe post, căci de două ori la rând, alți doi preferați ai regimului i-au luat locul. Abia a treia oară va lua, în sfârșit, concursul. Așadar, în loc să-și practice meseria de medic, a trebuit să se adapteze împrejurărilor.

Nici aici, însă, n-a avut parte de liniște, tocmai din cauza firii sale oneste și independente, spunând lucrurilor pe nume, nefăcând din alb negru și din negru alb, așa cum stătea în obiceiul timpului. Cu toate acestea, reușește să-și ia titlatura în 18 iunie 1851. Cu un an înainte, Pichler ia din nou inițiativa și merge la Rendsburg în Schleswig-Holstein, oferindu-se să dea asistență militară *micului trib fratern german oprimat de danezi*, după propria expresie șugubeață.

Cum avusese deja experiența din Bolzano, el se întoarce în Innsbruck și organizează din nou un corp de voluntari. Războiul Ducatelor a fost în fapt un conflict militar între Regatul Danemarcei și coaliția Prusaco-Austriacă. Discordia s-a constituit între ducatele Schleswig și Holstein, unde locuia un număr important al populației germanofone. În felul acesta, Pichler s-a simțit, așa cum mărturisește în jurnalul său, pentru totdeauna lăsat deoparte întru îndeplinirea idealurilor sale patriotice.

Se întoarce încet spre o pasiune nouă: geologia și mineralogia, ocazie bună pentru a desena, în 1859, o hartă geologică a zonei din împrejurimile Innsbruck-ului. O făcea în timpul liber, nefiind satisfăcut de catedră. A ajuns, așadar, să adune o bogată colecție de minerale, cu mult mai bogată decât toate cele precedente, strângând un număr de câteva mii de exemplare, făcând senzație în lumea științifică, atunci când a clasificat Köfelsite, o rocă asemănătoare zgurii din districtul cu același nume din municipiul Umhausen. (Cercetări ulterioare au dezis originea acesteia).

Aventura vieții lui Pichler, însă, nu se termină aici, căci descoperirile mineralogice îl îndeamnă să-și extindă cercetarea, așa încât în intervalul 1855-1856 va călători la muzeele din afara Alpilor, dar și la Dresda, Viena și Graz, intrând în contact cu alți cercetători. Călătorește apoi câteva luni la München, profitând de ocazie să-l viziteze pe Alexander von Humboldt, la Berlin. La întoarcerea în Innsbruck, Pichler s-a mândrit mult cu această întâlnire, mărturisind că a cunoscut pe unul dintre luminatorii din marea epocă clasică.

Acum o cunoaște pe viitoarea soție, Josefine, fiica unui dealer de artă. Se căsătorește în septembrie 1857, în Tirol. La catedră, Pichler se evidențiază în domeniul istoriei literare cu cercetări asupra dramei Evului Mediu din Tirol. Numai că liberalismul său, dar și critica reprezentanților bisericii nu l-au propulsat social. Dimpotrivă, a trebuit să se întoarcă la liceul din Angerzellgasse, unde va preda în perioada februarie 1861 până în iunie 1867.

În sfârșit, în 23 aprilie 1867 este numit profesor de geologie. Nu renunță la călătoriile de interes științific, așa încât, în 1859, el descoperă peștera Tischofer (Tischofer Höhle), în care mai târziu au ieșit la iveală mai multe artefacte datând din jurul anului 30.000 î.Hr., certificate astăzi drept cele mai vechi dovezi ale așezării Tirolului.

Odată stabilizat pe post, Pichler se învață minte și nu-și mai expune părerile public, ci le notează în jurnalul său intim. În vara anului 1869, la un Congres internațional desfășurat la Innsbruck, Pichler face cunoștință cu oamenii de știință Rudolf Virchow, Carl Vogt și Karl Semper, primii doi profesorii lui Eminescu, la Berlin. În sfârșit, în 1879, este ales rectorul Universității din Innsbruck.

Sătul probabil de onoruri deșarte, dar și de politica statului, el refuză oferta fără să motiveze în vreun fel. Un semn al lehamitei care-l apucase după o viață de inițiative respinse. Se retrage după 42 de

ani de serviciu, în 1890. Chiar dacă de-a lungul vieții, Pichler s-a realizat profesional, el s-a simțit mai presus de toate un poet, un scriitor.

Între operele sale amintim selectiv: *Der Student* [Studentul] (1838), drama *Ulrich von Hutten* (1839), tragediile *The Tarquinier* [Tarquins] (1861) și *Rodrigo* (1862). Numai că ceea ce credea el în adâncul sufletului nu a confirmat istoria și critica literară. Nici piesa *Rodrigo*, jucată pe scena Teatrul Național din Innsbruck, în 1872, deși cu succes la public, n-a avut o soartă mai bună din acest punct de vedere. Schițele sale în proză au fost adunate în 1861 în volumul intitulat *Aus Tiroler Bergen* [Din munții Tirol]. În 1898 antologia *Die letzte Alpenrosen* [Ultimele flori de colț], dedicându-i-o poetului Ferdinand von Saar.

Întorcându-ne la prozele lui Pichler, el le numește *poezii narrative*, nefiind departe de adevăr. Îi mai apar: colecția de poezii *Deutsche Tage* [Zile germane], în 1871 *Aus dem Wälsch-Tyrolean War* [Din războiul galez-tirolian], 1848, *Das Jahr des Sturmes, Erinnerungen aus März-und Oktobertage* [Anul furtunii, amintiri din zilele de martie și octombrie], În orice caz, o ediție a *Operele complete* a autorului apărută la München după primul război mondial conține 17 volume.

I s-a acordat mai multe distincții și a fost, la 70 de ani, numit cetățean de onoare al orașului natal. Își petrece anii ultimi ai vieții în Innsbruck, păstrându-și prospețimea spirituală, iar cu ocazia înființării, în 1898, a *Asociației Populare Germane pentru Tirol*, el scrie versete trăite intens despre Dietrich von Bern, personajul legendar al Evului Mediu german¹⁸, care se va constitui ulterior drept testamentul său. Moare la 15 noiembrie 1900, suferind un infarct.

Poezia copiată de Eminescu în manuscrisul 2285, la fila 163r. este scrisă în stânga foii și despărțită de cea de sus (pe două coloane), de o linie orizontală, iar de celelalte două, din dreapta filei, de o linie verticală. Nu are indicat nici titlu nici numele autorului. Așa cum s-a văzut din prezentarea vieții și activității poetului, poezia lui Pichler este una patriotic-locală prin excelență, mobilizatoare în esența sa, astfel încât, așa cum am arătat în alt loc, chiar dacă Eminescu se plânge lui Iacob Negruzzi de un climat șovin al creatorilor germani, acest lucru nu-l oprește să parcurgă și chiar să-și noteze, cum am menționat deja, versuri din poeziile de război ale lui Pichler.

Adolf Pichler, susține Rudolf Gottschall, deja citat de mai multe ori după o recenzie-bilanț asupra temei¹⁹, *deplânge în poezia „La lacul Achen” faptul că Tirolul nu poate să ridice steagul lui Hofer, spre a-și saluta frații. În poezia dedicată lui Garibaldi, el îl denunță per acest erou care, lăudat ca model pentru tineret, devenise un ușuratic și căzuse în mlaștina Franței. În poezia cu cel mai puternic avânt: „Gallia”, Pichler lasă cuvântul judecătorului lumii să răsunе asupra femeii sălbatec-nebune în lacrimi.*²⁰

GALLIA

„Deine Tat ist deine Strafe,
Deine Tat ist deine Buße:
Das erkenne! Und der Himmel
Neigt versöhnt sich dir zum Geruße.

¹⁸ Poeziile medievale despre Dietrich au ajuns să fie extrem de populare, un fel de Toma Alimoș al românilor în rândul nobilimii medievale germane, continuat cu aprecieri și în Evul Mediu târziu în rândul burgheziei. Aceste poezii nu erau pe placul clerului, așa că au fost ținte continui ale criticilor care scriau în numele bisericii. Deși au fost tipărite în secolul al XVII-lea, majoritatea acestor legende au fost uitate încet, încet după 1600. S-au studiat, totuși, în academii până la sfârșitul secolului al XVI-lea și au fost reînviolate oarecum în secolele al XIX-lea și al XX-lea, rezultând unele povești despre faptul că Dietrich era popular în Tirolul de Sud, unde au fost depistate multe dintre aceste legende. Între acestea a circulat legenda lui Laurin legată indisolubil de munții Rosengarten. În felul acesta se explică faptul că scrierea lui Pichler a fost socotită testamentul său.

¹⁹ *Asupra noii poezii lirice de război, art. cit.*

²⁰ Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 351.

*Aus den Tiefen des Gewissens
Mußt du wieder auferstehen,
Und in strahlender Verjüngung
Wird die Welt aufs neu' dich sehen!"
Nacht und Schweigen! Vor die Wälle
Frankreichs rücken Deutschlands Heere,
Lorber²¹ schmückt jedes Banner,
Und gefeit ist jede Wehre.
Fahl, hohläugig, Zähne fletschend
Kriecht der Hunger auf die Mauern
Und erfüllt die Prachtpaläste
Mit des Pesthauchs kalten Schauern.
Wie einst die Posaune dröhnte
Fruchtbar aus Sinai Wettern,
Hebt sich aus dem ehrnen Kreise*

*Plötzlich der Trompete Schmettern.
Rings im weiten Bogen krachen
Drauf die Salven der Kanonen,
Daß in Schutt zerbröselnd fallen
All' die stolzen Bastionen.
Selbst im Sturz noch schön und prächtig,
Muß die hohe Frau erbleichen,
Denn der Todesengel drückt ihr
Auf die Stirn des Fluches Zeichen.*

GALLIA

*„Fapta ta ți-i pedeapsă,
Fapta ta ți-e ispășire:
Înțelege! Și atunci cerul
Împăcat se va înclina să te salute pe tine.
Din adâncul conștiinței
Înc-o dată să renaști,
Și lumea te va vedea din nou-născut
Strălucit întinerită!"
Noapte și tăcere! Contra forturilor
Franței pornesc armatele Germaniei,
Lauri flutură mândru lângă drapele,
Și orice rezistență este înfrântă.
Lingavă, cu ochi stinși și arătându-și colții
Strecoare-se foamea în sus, pe zidurile
Și umple palatele strălucite
Cu recii fiori ai suflării ciumei.
Cum altădată răsunau tromboanele*

²¹ În mss. Eminescu scrie: *Lorbeer*.

Îngrozitor din furtunile Sinaiului,
Se aud acum din cerurile de aramă
Pe nevestite, țipăt de trompete.
Jur împrejur trosnesc în largi arcuri de cercetare
Salvele de tun,
Ca bastioanele mândre să cadă în molozuri
În pâcla de pulbere, umbre confuze.
Frumoasă și splendidă chiar și-n căderea-i,
Mărita doamnă trebuie să se îngălbenească,
Căci îngerul morții semnul blestemului
Pe fruntea-i înaltă va dăltui.

GALLIA

Noapte, tăcere. Contra forturilor Franței
Pornesc armatele Germaniei.
Lauri flutură mândru lângă drapele.
Zdrobit e, pe rând, orice zid de-apărare.
Lingavă, cu ochii stinși și turbat mârâind
Strecoară-se foamea prin lacătul porții
Și umple palatele strălucite
Cu recii fiori ai ciumei și-au morții.
Cum altădată răsunau tromboanele
Îngrozitor din furtunile Sinaiului
Se aud acum din cerurile de aramă
Pe nevestite, țipăt de trompete.
Jur împrejur trosnesc în larg arcuri de cerc,
Salvele de tun.
Bastioanele mândre cad în molozuri,
În pâcla de pulbere, umbre confuze.
Frumoasă, splendidă chiar și-n căderea-i,
Mărita doamnă acum va păli,
Când îngerul morții semnul blestemului
Pe fruntea-i înaltă va dăltui.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 758. Trad. Leonard Gavriliu.)

Reprodusă după revista *Blläter für litterarische Unterhaltung*, *Gallia* este o poezie de atmosferă și de mândrie națională germană, atmosferă pe care Eminescu o va reține, făcând după modelul acesteia, dar cu mult îmbunătățit, creații de un adevărat și substanțial patriotism. A se vedea *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, *Doina*, *La arme*, *Scrisoarea III* etc.

◆ INTERVIU CU AURELIAN CRĂIUȚU

„Am crezut – și continui să cred – în libertate ca valoare supremă a cetății”

Aurelian Crăiuțu este profesor în cadrul Departamentului de Științe Politice al Universității Indiana, Bloomington din Statele Unite. Teza sa de doctorat, susținută la universitatea Princeton în 1999, a obținut în anul 2000 premiul Leo Strauss acordat de Asociația Americană de Științe Politice pentru cea mai

bună lucrare în domeniul filosofiei politice din America de Nord. Trăiește în Statele Unite din 1993. Recent, a avut amabilitatea de a-mi fi interlocutor, interviul rezultat în care împărtășește cititorilor aspecte din viața și experiența sa ca profesor în mediul universitar american, fiind consemnat în cele ce urmează.

– *Stimate Domnule Aurelian Crăiuțu, vă propun, pentru început, să expuneți o scurtă incursiune prin biografia dumneavoastră, menționând câteva date personale pertinente vizând antamarea carierei intelectuale de care vă bucurați astăzi.*

– Este greu să vorbești despre sine fără un dram de vanitate. Dar m-ați provocat, așa că voi încerca să răspund pe scurt întrebării dvs. Sunt bucovinean de origine, născut și crescut în Suceava. Am trăit acolo până în 1984, după care, am urmat cursurile Academiei de Științe Economice la București pe care am absolvit-o în 1988. M-am întors apoi, cu „repartiție” (cum se spunea pe vremuri) în Bucovina, la Rădăuți și apoi la Suceava, unde am stat până la revoluția din decembrie 1989, care m-a prins acolo. Cum meseria de „economist” (în sensul strict al cuvântului) nu mi se potrivea mai deloc, am plecat apoi la puțină vreme după aceea, în februarie 1990, la București, unde am lucrat un timp ca ziarist la revistele *Cuvântul* și *Amfiteatru*, și apoi ca cercetător la Institutul de Economie Națională. Am fost ales membru al Grupului pentru Dialog Social în toamna lui 1991 (m-am retras în 2015) și am fost activ în societatea civilă din acei ani, scriind destul de des în paginile revistei „22”.

După Revoluție, am avut norocul să primesc în toamna anului 1990 o bursă a guvernului francez (1990-91) la universitatea Rennes I. Anul petrecut în Franța a fost decisiv pentru mine. Acolo am cumpărat o mulțime de cărți (m-am întors la București cu șapte valize pline de cărți!) și am apucat să citesc *De la démocratie en Amérique* a lui Alexis de Tocqueville. A fost ca o dragoste-fulger la prima vedere. Am fost fascinat literalmente de Tocqueville: de ideile lui, de stilul lui, de personalitatea lui. Îl recitesc cu admirație de peste 30 de ani și nu m-am săturat încă. Am publicat multe articole despre el, l-am și tradus în engleză (<https://www.cambridge.org/core/books/tocqueville-on-america-after-1840/B0677F54EEDD252FDC0335E2504980FE>), îl găsesc nepuizabil și azi. Am operele lui complete acasă, în 32 de volume pe care le păstrez la loc de cinste.

Un moment important a fost marcat de cursul de filosofie politică pe care l-am predat în toamna anului 1992, împreună cu prietenul meu Cristian Preda, la pe atunci nou înființata *Faculté Internationale des Sciences Humaines* a universității din București. L-am predat amândoi cu entuziasmul neofiților, fotocopiind texte, inspirându-ne din câțiva maeștri, pe alocuri chiar improvizând. Dar am avut norocul să avem parte de o generație excepțională de studenți, unii aflați atunci la a doua facultate, extrem de interesați de subiect. A fost o experiență unică din toate privințele, inclusiv limba de predare (franceza). După treizeci de ani, am fost afiliat ca membru al școlii doctorale la facultatea de științe politice a Universității București, care s-a născut din acea celulă francofonă. Acum pot conduce teze de doctorat și acolo, nu numai la Indiana.

– *Când și cum ați ajuns în America?*

– În America am ajuns relativ târziu. Nu de puține ori, mă imaginam în postura unui doctorand la Paris, unde speram de altfel să revin în 1994, pentru a studia cu un profesor pe care-l apreciam mult, Pierre Manent, la École des Hautes Études en Sciences Sociales. Dar destinul a vrut în final altfel. Am ajuns pe pământul american cu o bursă Fulbright, la universitatea Tennessee, Knoxville, în august 1993, pentru ca să-mi aprofundez cunoștințele de istoria gândirii economice cu o specialistă în domeniul economiei instituționaliste: profesoara Anne Mayhew. Soțul ei, Walter Neale, fusese un student al istoricului Karl Polanyi, și amândoi erau implicați în curentul economiei instituționaliste, despre care eu știam puține lucruri la vremea aceea. Am petrecut un an rodnic, deși cam solitar, la Knoxville, pe care însă l-am folosit îmi pentru a trimite dosarul de candidatură pentru diferite programe doctorale. Atunci am decis să schimb macazul, să-mi încerc norocul în domeniul teoriei (filozofiei) politice, un domeniu care se află cel mai adesea în departamentele de științe politice. Am „aplicat” (cum se spune astăzi) la 15 universități, și am fost acceptat cu bursă întreagă la șase dintre ele, dacă îmi amintesc bine. Am avut de ales în final între trei oferte: Princeton, University of Chicago, și Duke, și am ales-o pe prima, după o vizită care m-a încântat.

– *Vă rog să ne vorbiți despre peregrinările prin Statele Unite.*

– Am petrecut cinci ani la Princeton, într-un cadru care atunci era ideal pentru studiul universitar (acum lucrurile par a se fi schimbat). Acolo doctoranzii nu trebuiau pe vremea aceea să predea în primii ani, așa că am putut realmente să mă dedic lecturii și scrisului în umbra unor adevărați cărturari (majoritatea au dispărut între timp). Aproximarea de New York mi-a dat posibilitatea să mă duc acolo în weekends, ori de câte ori voiam să evadesc din mica mea insulă. Am avut parte de câțiva profesori excelenți, între ei, George Kateb și Alan Ryan. Ultimul s-a întors la Oxford în 1996 pentru a deveni „Warden” (președintele) colegiului New College acolo, dar a rămas în comitetul meu de doctorat până la sfârșit. Primul mai e încă în viață, a fost un profesor legendar, puțin idiosincronic, mare admirator al lui Emerson. Am avut și posibilitatea să-l cunosc pe economistul Albert O. Hirschman, care se afla atunci la celebrul Institute for Advanced Study în Princeton, o instituție separată de universitate, unde fusese afiliat și Albert Einstein în anii 30-50. De la Hirschman am moștenit pasiunea pentru aforisme, dar și convingerea că pentru a fi bună, o carte trebuie să fie relativ scurtă, în jur de 200-250 pagini.

– *Care au fost împrejurările care v-au facilitat accesarea la o considerabilă poziție la Universitatea Indiana care v-a oferit oportunitatea de a preda cursuri de Istoria gândirii politice și de Filosofie politică?*

– La Universitatea Indiana, Bloomington, am ajuns în 2001. Înainte de a începe acolo, am avut o poziție post-doctorală la universitatea Duke, în Carolina de Nord, urmată de o poziție tenure-track la universitatea de nord a statului Iowa, în Cedar Falls. În ambele locuri, am stat doar un an. M-am mutat mult în anii aceea, și a fost o perioadă extrem de agitată în viața mea, din motive personale și profesionale, dar am supraviețuit în final. Poziția la Bloomington a venit la timp, și am fost foarte bucuros să mă alătur unei universități pe care o știam bine și să trăiesc într-un oraș universitar autentic. Indiana University avusese timp de decenii și un foarte bun program de studii românești, iar una dintre figurile sale, Matei Călinescu, pe care-l vizitasem pentru prima dată în decembrie 1994, era unul dintre membrii proeminenți ai programului. Așa că decizia de a mă alătura colegilor mei a fost una ușoară (am avut în final de ales între Bloomington și Pittsburgh și am decis să aleg Indiana).

– *V-ați simțit dezavantajat că veneați dintr-o țară est-europeană fostă comunistă și cum ați fost primit de lumea universitară americană?*

– Unul dintre avantajele universității Indiana este și acela de a fi avut timp de decenii un foarte puternic institut de studii est-europene și pe spațiul Rusiei, astfel încât m-am simțit din primul moment ca acasă. Spre deosebire de Europa, în America, accentele străine sunt privite cu interes și sunt apreciate. La fel studiile pe teme mai mult sau mai puțin exotice. Am reușit în plus să folosesc mereu cu profit cunoștințele mele de limbi străine care mi-au conferit acces direct la importante surse de cercetare.

– *Vă rog să vă referiți la teza dumneavoastră de doctorat, al cărei subiect l-ați dezvoltat în cartea care a apărut în 2003 sub titlul „Liberalism sub stare de asediu - Gândirea politică a doctrinarilor francezi”.*

– Subiectul tezei mele de doctorat nu s-a conturat decât după câteva încercări. Inițial, voiam să scriu ceva despre revoluțiile din 1989 în Europa de Est. Am scris o lucrare de seminar, pentru care am primit un B+ (o notă modestă) dar care apoi a fost publicată într-o revistă de specialitate (*Rhetoric & Public Affairs*) și mi-am dat seama că epuizasem subiectul propus într-un eseu. A trebuit să schimb macazul, gândindu-mă la o posibilă comparație între Franța post-1789 și Europa de Est post-1989. Tema era evident prea largă, comparația oarecum forțată. În final, m-am aplecat asupra unui grup de liberali francezi, cunoscuți sub numele de Doctrinarii francezi, care jucaseră un rol decisiv în crearea regimului parlamentar după Napoleon. Figura cea mai cunoscută era cea a lui François Guizot (1787-1875), mare istoric și ulterior om politic. Guizot și colegii săi (Pierre Royer-Collard, Charles de Rémusat, Prosper de Barante) Ei fuseseră cei care îl influențaseră pe Alexis de Tocqueville (1805-1859), gânditorul meu preferat, despre care scrisesem încă din România. Cum Guizot și colegii lui fuseseră ignorați în lumea universitară anglo-americană și cum eu eram fluent în franceză, am avut marele noroc să descopăr și să defrișez, ca să spun așa, una dintre ultimele „păduri virgine” din istoria gândirii politice moderne. A rezultat teza pe care ați menționat-o la început, și care a fost premiată de APSA. Premiul Leo Strauss a fost cel care mi-a deschis ulterior porțile către o poziție tenure-track în teorie politică.

– *V-au preocupat intens câteva lucruri descoperite în gândirea unor doctrinari francezi și ați scris pe larg cu ample raportări personale. Cum evaluați liberalismul francez și cum apreciați, în sens comparativ, liberalismul românesc?*

– S-o recunoaștem. Este puțin ciudat pentru un român ajuns în Statele Unite să scrie despre liberalismul francez. Și totuși asta s-a întâmplat în final. Uneori e nevoie de o anumită distanță pentru a vedea mai bine lucrurile. Așa am ajuns să-i revelez pe doctrinarii francezi francezilor înșiși, care îi ignoraseră pentru multă vreme. Confirmarea demersului meu a venit în 2006 când o variantă revizuită și lărgită a cărții mele în engleză a fost tradusă și publicată de editura Plon în prestigioasa serie *Commentaire* (unde mai fuseseră publicați, între alții, François Furet și Boris Souvarine). Cartea a apărut sub un titlul nou care reflecta mai bine ce am vrut să fac: *Le Centre introuvable: la pensée politique des doctrinaires français sous la Restauration*, trans. Isabelle Hausser (Paris: Éditions Plon, 2006). În anii din urmă, am fost invitat să predau de câteva ori la Paris, de fiecare dată vorbind despre ... liberalii francezi.

– *Urmare a unui interes nedisimulat pentru cultura politică, ați publicat cartea „Elogiul libertății: studii de filosofie politică” (1998). Lucrarea dezvăluie o mărturisire definitorie privind convingerile dumneavoastră: „...am crezut - și continui să cred - în libertate ca valoare supremă a cetății; căci, așa cum spunea inspirat Tucidide, nu există fericire fără libertate, și nici libertate fără curaj”. Consider ca este binevenit un comentariu.*

– *Elogiul libertății* a adunat câteva texte și conferințe pe care le publicasem în diferite reviste de specialitate până atunci. Evident, ele au fost revizuite în vederea publicării în carte, am adăugat câteva texte noi, unele dintre ele pornind de la câteva lucrări redactate în perioada studiilor mele la Princeton. Ca orice carte de debut, ea a fost una eclectică și inegală (a rămas needitată de atunci încoace, și nu

intenționez să public o a doua ediție), dar pentru mine a marcat un moment important. Din câte îmi amintesc, cartea a fost recomandată și de folos mai multor generații de studenți în științe politice, un lucru care m-a bucurat mult. Dintre eseurile din carte, îmi amintesc cu plăcere despre cele dedicate liberalismului și anti-liberalismului.

În anii 90, fusesem implicat în diverse eforturi de creare a unui doctrine liberale în România post-comunistă, iar *Elogiul libertății* a conturat o viziune liberală care exprima în fond speranțele și idealurile generației noastre. Cartea se deschide, de altfel, cu textul revizuit al unei conferințe pe care am susținut-o în 1997, la invitația Alinei Mungiu-Pippidi, în cadrul Societății Academice Române, angajată atunci în redactarea unui nou volum de doctrine politice, ce a apărut tot la editura Polirom.

– O carte care s-a bucurat încă de la lansare (2006) de o remarcabilă receptare, fiind, ca dovadă, republicată și în acest an, este „Elogiul moderației” în care prezentați o serie de portrete intelectuale impresionante ale unor gânditori moderați care nu s-au lăsat pradă curentelor ideologice radicale. Despre această lucrare, vă confesați în urmă cu câțiva ani: „...am scris cartea din sentimentul, din nevoia de a mă defini pe mine însumi”. Vă rog să adăugați câteva completări lămuritoare.

– Am încercat să ofer o pledoarie în favoarea unei virtuți politice fundamentale, dar adesea ignorate: moderația. În paginile cărții, am propus cititorilor o călătorie în lumea ideilor politice, care a început în Grecia antică, cu Platon și Aristotel, și a continuat în epoca modernă, cu Machiavelli, Guicciardini, Gracián, Halifax, Montesquieu, The Federalist Papers, Burke, Tocqueville, Guizot, și Macaulay. În ultimul capitol al cărții, am reflectat pe marginea actualității moderației în zilele noastre, aducând în discuție exemplul luminos al lui Raymond Aron, o voce lucidă, care ne-a oferit tuturor un splendid exemplu de responsabilitate și moderație în timpuri întunecate.

Combinând analiza istorică a diferitelor fațete (deopotrivă etice și instituționale) ale moderației cu reflecția asupra simțului politic și a naturii politicii în epoca modernă, *Elogiul moderației* s-a născut din convingerea mea că moderația nu e nici pe departe un sinonim al mediocrității și complezenței etice, așa cum se crede uneori, ci o virtute rară și greu de practicat în politică, care presupune o bună doză de curaj și autocontrol, luciditate și simț al proporțiilor, viziune și responsabilitate. Adresându-se deopotrivă publicului larg și celui specializat, cartea mea a avut ambiția de a-și convinge cititorii că avem nevoie astăzi, mai mult decât oricând, de moderație, pentru a tempera elanurile radicale sau extremiste ale celor care văd lumea doar în culori tari, de obicei alb și negru sau roșu și brun. În același timp, am intenționat să fac în mod indirect și o pledoarie în favoarea unui alt mod de a concepe acțiunea politică, propunând o reconsiderare a „compromisului” politic, ce trebuie disociat (cred eu) de simpla promiscuitate, și aceasta în pofida caracteristicilor politicii autohtone, încă dominate de vulgaritate și de o retorică lipsită de orice substanță.

În 2002, am publicat o ediție lărgită și revizuită a cărții, în condiții grafice excepționale, la editura Spandugino. Pentru această nouă ediție, am revizuit și dezvoltat ultima parte (a V-a) a cărții („Moderația astăzi”), folosind și dezvoltând idei și argumente din texte mai recente. Am în vedere aici în primul rând cele două cărți despre moderație, *A Virtue for Courageous Minds: Moderation in French Political Thought, 1748-1830* (Princeton University Press, 2012) și *Faces of Moderation: The Art of Balance in an Age of Extremes* (University of Pennsylvania Press, 2017), precum și câteva eseuri, ca „Putem fi cu adevărat moderați?”, *Dilema Veche*, no. 665, 10-16 noiembrie 2016, și „The Radicalism of Moderation”, Niskanen Center, Washington D.C. (ianuarie 2019) <https://niskanencenter.org/blog/the-radicalism-of-moderation/>.

Nevoia de a publica o noua ediție a cărții e ușor de explicat. Momentul actual e sensibil diferit de cel, mult mai optimist, în care a apărut prima ediție a acestei cărți în 2006. Un demagog populist precum Donald Trump sau un eveniment precum Brexit erau greu de conceput atunci. Uniunea Europeană se afla în plină extindere. Astăzi șampania a dispărut iar focurile de artificii nu se mai aud. Democrația liberală este tot mai amenințată de ascensiunea variantei sale iliberale, lăudată cu emfază la Budapesta,

Varșovia, Ankara, Moscova sau Beijing. Populismul a făcut avansuri importante în ultimul deceniu pe toate meridianele. Viitorul Uniunii Europene e incert, la fel ca și stabilitatea democrației americane. Atacul fără precedent asupra Capitoliului în Washington și violențele incredibile din 6 ianuarie 2021 au arătat lumii întregi fragilitatea instituțiilor americane. Titluri precum *De ce mor democrațiile* sau *De ce a eșuat liberalismul* au devenit best-selluri peste noapte. La ce ne-ar putea ajuta atunci moderația? Am încercat să ofer un nou răspuns la aceasta dificilă întrebare, invitând cititorii să-și formeze propriile lor răspunsuri.

– *Universitatea Indiana din Bloomington este cunoscută ca având o bună tradiție în studii românești. Vă rog să relațați o prezentare a universității și a departamentului în care funcționați ca profesor.*

– Am vorbit deja de programul de studii românești de la Indiana. Exista aici pe vremuri o mică comunitate universitară românească, cu câteva personalități precum Matei Călinescu, Nicholas Spulber, Ilinca Zarifopol Johnston, sau Virginia Zeani. Prin Matei, a cărui carte *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter* jucase un rol esențial în formarea mea în anii 80, m-am simțit legat mereu de programul de studii românești. Odată cu dispariția sa în 2009, programul a pierdut mult, el rămânând în viață în deceniul din urmă mai ales datorită cursurilor de limba română predate de Christina Illias-Zarifopol care ne-a părăsit și ea în 2021. Am rămas astăzi doar câțiva, merită menționat aici numele profesoarei Maria Bucur. Trebuie spus că autoritățile românești nu au oferit niciodată sprijin programului nostru, și e mare păcat că nu există nimeni care să predea limba și cultura română, pe urmele Christinei Zarifopol. Acest lucru s-ar putea face ușor cu sprijin românesc, dar el nu a venit și, sincer să fiu, nu mă aștept la o minune din partea autorităților române. Sincer să fiu, nici eu nu mai am mare entuziasm pentru asta.

– *Care sunt relațiile dumneavoastră cu ceilalți români din diaspora americană?*

– Pe vremea când eram doctorand la Princeton, mergeam mai des la Centrul Cultural român de la New York unde am participat la câteva evenimente. Am editat anul trecut un dialog în trei cu poetul Andrei Codrescu și bunul meu prieten Costică Brădățan, profesor de filozofie la Texas Tech University, dar despre ce înseamnă a fi american. Dialogul nostru, publicat în *Los Angeles Review of Books*, a pornit de la excelentul film a lui Andrei, *Road Scholar* (1993) și a atins subiecte contemporane. Conversația noastră a fost tradusă și publicată și în România. Ea poate fi găsită aici: „An Idea in Our Minds: What It Means to Be an American When You Weren't Born One”, Andrei Codrescu, Aurelian Crăiuțu, Costică Brădățan, *Los Angeles Review of Books* (September 3, 2021), <https://www.lareviewofbooks.org/article/an-idea-in-our-minds-what-it-means-to-be-an-american-when-you-weren-born-one/>. Textul a fost tradus de Matei Pleșu pentru *Dilema Veche*: „O idee în mințile noastre” <https://www.contributors.ro/o-idee-in-mintile-noastre-ce-inseamna-sa-fii-american-atunci-cind-nu-esti-nascut-in-america/>, *Dilema Veche*, nr. 911, 23-29 septembrie 2021, <https://dilemaveche.ro/sectiune/la-portile-occidentului/articol/o-idee-in-mintile-noastre-ce-inseamna-sa-fii-american-atunci-cind-nu-esti-nascut-in-america>

– *Cum mai mențineți astăzi conexiunea cu România și cu semenii din țara natală, având în vedere că aveți acolo buni prieteni cu care ați împărtășit de-a lungul vremii speranțe, nostalgii, dar și decepții?*

– Răspunsul e simplu și complicat în același timp: continui să public în România, să particip la diverse întâlniri, acum conduc și teze de doctorat la universitatea din București (din depărtare). Am în continuare o bibliotecă importantă acolo, ca să nu vorbesc de prieteni dragi. Păstrez o legătură strânsă cu editura Spandugino și Colegiul Noua Europa care au organizat anul acesta o excelentă masă rotundă pe marginea *Elogiului moderației* ce poate fi urmărită aici: <https://www.youtube.com/watch?v=j7LqtIdEvoI&t=536s>.

Din când în când, mai public câte ceva în paginile revistelor românești (22, *Dilema Veche*, *Contributors.ro*).

În același timp, trebuie să spun că nu urmăresc decât sporadic politica românească, și nu mă (mai) simt implicat în dezbaterile politice din România. Pe vremuri, am coordonat și o colecție, Societatea civilă, la editura Humanitas (1998-2003), unde au apărut texte importante semnate de figuri marcante precum Alasdair MacIntyre, Mancur Olson, Norberto Bobbio sau Maurizio Viroli (profesorul meu italian de la Princeton, autor al unei cărți superbe despre distincția dintre patriotism și naționalism). Cine își mai aduce aminte de acea colecție? Nici măcar cei care lucrează azi la Humanitas!...

– *Vă rog să ne vorbiți despre legătura specială pe care o întrețineți cu domnul Mihai Șora, admirabila personalitate care v-a cucerit cu îndemnul de a încerca o pendulare între cele două lumi.*

– Am decis să-l caut dintr-un îndemn lăuntric, trezit între altele de frumoasa caracterizare pe care i-o făcuse cândva Nicolae Steinhardt, care-l numise „acest mare singuratic al culturii române”. Eram în căutarea propriului meu „Păltiniș”, după lectura Jurnalului de la Păltiniș (care apăruse în noiembrie 1983). Simțisem însă că drumul urma să mă ducă nu pe culmile vreunui „munte vrăjit”. Odată ajuns în București în toamna anului 1984, am avut marea șansă să-l cunosc pe Mihai Șora. Născut în noiembrie 1916, el este încă în viață în momentul în care scriu aceste rânduri. Povestea e simplă: am sunat timid la ușa sa, după ce înconjurasem nervos cu câteva zile mai înainte clădirea în care locuiește și astăzi. Mi-a răspuns cu un zâmbet cald și generos, pe care nu l-am uitat de atunci încoace și care a însoțit mai toate întâlnirile noastre săptămânale din acei ani. Când am intrat în apartamentul său primitiv și plin de cărți, o lume întreagă mi s-a deschis și voci noi au început să-mi vorbească dintr-un univers nebănuț.

În biblioteca lui fabuloasă, am avut ocazia să citesc cărți care nu se găseau atunci, și pe care el le adusese din Franța la întoarcerea sa în România. Acea perioadă formativă între 1984 și 1988, a fost decisivă pentru mine. Am povestit în mai multe rânduri ce a însemnat Mihai Șora pentru mine. Unul dintre texte (la care țin mult) a fost scris cu ocazia împlinirii vârstei de 95 ani: „La aniversară: Mihai Șora la 95 ani”, 22, No. 1131 (November 8-14, 2011): <https://revista22.ro/eseu/aurelian-craiu/mihai-350ora-la-aniversar259>.

Șora m-a îndemnat să-mi împlinesc destinul și să umplu orice loc în care mă aflu, să nu-i las pe alții să vorbească în numele meu, să evit specializarea extremă. Din scrierile lui, trei au fost temele care m-au marcat profund: „atașamentul detașat”, speranța și autenticitatea. Am editat de altfel, împreună cu Sorin Antohi, un volum omagial cu prilejul împlinirii vârstei de 80 ani, care a fost onorat de participarea unor adevărate personalități care ne-au părăsit între timp (André Scrima, Ștefan Augustin Doinaș, Alexandru Paleologu etc): *Dialog și libertate: Eseuri în onoarea lui Mihai Șora* (Nemira, 1997).

– *Cum reușiți să îmbinați interesele strict de cercetare cu preocupările profunde care vă copleșesc?*

– Norma mea de predare este decentă: două cursuri pe semestru. Nu e nici mult, nici puțin, dar există și o mulțime de obligații profesionale care intră în categoria de „service” care îmi iau mult timp. Conduc și un mic program Tocqueville în cadrul unui centru de cercetare *sui generis*, Ostrom Workshop, unde aducem în fiecare semestru diferiți conferențieri pe teme diverse. Toate acestea cer timp și resurse. Până acum, am reușit să scriu o carte de fiecare dată când am avut parte de un concediu sabatic (după 14 semestre de cercetare). Unii scriu mai puțin, alții mai mult. Asta e!

Viața universitară în general este în curs de schimbare azi, nu numai la Indiana, ci și în toată America. Departamentul meu a avut timp de cinci decenii între membrii săi un laureat Nobel: Elinor Ostrom (1934-2012), care a câștigat premiul Nobel pentru ... economie în 2009. Lucrurile s-au schimbat între timp. E greu de spus încotro ne îndreptăm, sunt destul de preocupat în această privință. Există o tendință tot mai accentuată către standardizare și tot mai multă birocrație, iar presiunile corectitudinii politice nu pot fi ignorate nici ele. Adesea le găsesc deprimante.

– *Aveți o operă scrisă consistentă. Vă rog să enumerați lucrările pe care le considerați cele mai reprezentative și care sunt cărțile recent publicate.*

– Am vorbit deja despre cele două cărți publicate în românește. În limba engleză, am scris nu numai despre liberalismul Doctrinarilor francezi, ci și despre o virtute politică fundamentală—moderația—in *Faces of Moderation: The Art of Balance in an Age of Extremes* (University of Pennsylvania Press, 2017) și *A Virtue for Courageous Minds: Moderation in French Political Thought, 1748-1830* (Princeton University Press, 2012). Am editat în limba engleză scrierile lui Alexis de Tocqueville, François Guizot, Germaine de Staël, și Jacques Necker, toți gânditori liberali în adevăratul sens al cuvântului.

În românește, am tradus de asemenea cărți de filozofie de Edmund Husserl, Gustave Thibon, și Gabriel Marcel. Recent, editura Spandugino a reeditat cartea lui Thibon în condiții grafice superbe: *Setea de absolut [The Thirst for the Absolute]*, Bucharest: Spandugino, 2022. <https://edituraspandugino.ro/interior-intimo-meo/192-setea-de-absolut-convorbiri-cu-christian-chabanis.html>

– *La ce proiecte lucrați actualmente?*

– Am o nouă carte pentru publicul larg ce va fi publicată de Cambridge University Press în septembrie 2023. Ea se numește simplu: *Why Not Moderation? Letters to Young Radicals* Cambridge University Press (2023). Este ceea ce se numește *a trade book*, care va fi sper de interes unei audiențe generale. Este vorba de o serie de scrisori trimise unor doi tineri radicali, de la stânga și la dreapta. Un dialog imaginar, evident, dar care pornește de la dilemele și provocările lumii noastre de azi. <https://www.cambridge.org/core/books/why-not-moderation/E1207BABEEE580C1E5BC823B28351A2B>

Nu știu exact ce va urma după această carte a cărei scriere mi-a luat trei ani (noroc cu pandemia!). Rămân interesat de gânditorii din secolul 19 francez și de virtuțile necesare societății libere. Moderația nu e decât una dintre ele, mai sunt prudența, compromisul, civilitatea. Dar mă interesează și spiritele radicale de la care putem învăța mult.

Nu în ultimul rând, aș vrea să scriu ceva despre N. Steinhardt, un gânditor de care m-am simțit mereu apropiat și pe care-l recitesc continuu. Scrierile sale politice din anii 30 sunt fenomenale, dar puțin cunoscute. În ele, Steinhardt făcea referințe exact la gânditorii care m-au interesat și pe mine: Guizot, Tocqueville, Benjamin Constant. Mă identific pe deplin cu liberalismul său conservator pe care înțeleg să-l continui cu modestele mele mijloace. Steinhardt e pentru mine un reper absolut, alături de Șora.

– *Cum v-ați defini pe scurt, în câteva cuvinte?*

– Exact așa: un liberal conservator. Accentul e pe liberal (căci eu am o imagine pozitivă a liberalismului clasic), conservator e un adjectiv. Altfel spus, mă văd ca un spirit eclectic care scrie în mod imoderat despre moderație, fascinat și de gânditori care au puțin de-a face cu politica, precum N. Steinhardt și Gustave Thibon.

– *Ce vă doriți pentru viitor, domnule profesor?*

– Vreau să trăiesc într-o lume liberă, să fiu sănătos, să citesc, să scriu, să predau, și să călătoresc. Vreau să citesc mai multă literatură (inclusiv poezie), să descopăr lucruri noi și să fiu înconjurat mereu de cărți și oameni inteligenți care nu sunt prizonierii epocii lor. Am oroare de mediocritate, de plafonare, de ratare. Prin autorii pe care-i citesc și cu care dialoghez, încerc să depășesc, atât cât e posibil, limitele lumii în care trăim. Cine sunt ei? Cicero, Marcus Aurelius, Seneca, Montaigne, Pascal, Baltasar Gracián, Montesquieu, Tocqueville, Madame de Staël, Ortega y Gasset, Wilhelm Röpke, Raymond Aron, Michael Oakeshott – ei sunt adevărații mei „contemporani” pe care-i admir. Cu ei îndrăznesc să mă măsoar, știind foarte bine că ei aparțin unei alte ligi. Dar, cum bine spuneau studenții francezi în 1968: Fiți realiști, cereți imposibilul! Ce-aș avea de pierdut la urma-urmei?

– *Vă mulțumesc, domnule Aurelian Crăiuțu, pentru bunăvoința acordării acestui interviu și vă încredințez de sincera mea gratitudine.*

A consemnat: **Dorin NĂDRĂU**

◆ CRISTINA SCARLAT

MIRCEA ELIADE - MAITREYI DEVI

Sanjay Leela Bhansali, Hum dil de chuke sanam¹

1. DIN TOATĂ INIMA, ADAPTARE NEDECLARATĂ²

Pelicula bollywoodiană *Hum Dil De Chuke Sanam*³, care a rulat în cinematografele din România cu titlul *Din toată inima*, este o continuare a interesului cineștilor pentru universul Eliade-Maitreyi, fiind o ecranizare nedeclarată a romanului-confesiune al scriitoarei bengaleze Maitraye Davi, *Na Hanyate*. Versiunea filmică a lui Bhansali ni-l prezintă pe tânărul Samir (Allan), jumătate indian, jumătate italian, care studiază muzica tradițională indiană. Locuind în casa maestrului său, se îndrăgostește de fiica acestuia și, evident, drept urmare, va fi alungat. Eroina, Nandini (Maitreyi) este măritată în grabă cu Vanraj. Soțul, care află în noaptea nunții că ea iubește un alt bărbat, o însoțește în Italia, pentru a-l regăsi pe Samir. Cum tradiția bollywoodiană se înscrie în adoptarea disprețului față de autenticitate, autorii propun secvențe amuzante: italienii vorbesc maghiara și cadre filmate în Budapesta descriu Italia. Finalul poveștii va fi, bineînțeles, unul fericit. Tânăra soție își va întâlni iubitul, ca să se convingă, astfel, că toată iubirea și recunoștința ei aparțin, de fapt, soțului.

Drama poveștii este anulată de final și de abordarea muzical-dansantă, specifică melodramelor bollywoodiene, care diluează consistența trăirilor protagoniștilor prin amplele pasaje muzical-coregrafice.

2. ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A POVEȘTII FILMICE

Filmul este realizat în pura tradiție a siropoaselor filme indiene, respectând și ilustrând, prin secvențe, scene, tablouri, dincolo de textul literar de la care pornește, nonalogul statuat în *Natya Sastra*, primul tratat de estetică din secolul al IV-lea e.n. Cele două *rasa*- „fluid vital dător de energie”⁴ prin care sunt provocate „stări emoționale ca dragostea, entuziasmul estetic, exaltarea eroică, beția simțurilor”⁵ sunt din plin ilustrate și în pelicula lui Bhansali. Primele două *rasa* sunt ilustrate de la primele cadre: *iubirea*, cea care modelează destinul, îi va prinde în mrejele ei pe Samir, un tânăr jumătate indian, jumătate italian, care studiază muzica tradițională indiană, și pe Nandini (Maitreyi), fiica maestrului în casa căruia locuiește. În codul indian, iubirea se naște la prima vedere sau nu se va ivi deloc. În filmul lui Bhansali, protagoniștii, în ciuda aparențelor- cicăliri încă din primele momente ale întâlnirii (fetei îi displace faptul că a trebuit să renunțe la camera sa pentru a-l găzdui în ea pe musafirul venit din Italia-legea ospitalității indiene prevede să te porți cu cel care-ți trece pragul casei oferindu-i ce-i mai bun, renunțând chiar la confortul personal), jocul privirilor și reacțiile instinctive, pe care camera de filmat, dirijată din unghiuri potrivite, le surprinde- confirmând, conform codului, iubirea *pe cale* să se nască. A doua *rasa*, *umorul*, este ilustrată încă din primele secvențe-prin jocul actorilor, tonalitatea vocilor și derularea replicilor, între ironie și hârjoana verbală.

¹ Fragment (reconfigurat) din teza de doctorat, Cristina Scarlat, *Transpunerea operei lui Mircea Eliade în alte limbaje ale artei*, Editura Eikon, București, 2016.

² Titlul original: *Hum Dil De Chuke Sanam*.

³ *Hum Dil De Chuke Sanam*, 1999, regia: Sanjay Leela Bhansali. A fost lansat cu titlul *Straight From the Heart*. Din distribuție: Salman Khan, Ajay Devon, Aishwarya Rai.

<https://www.google.com/search?q=bhansali+hum+din+chuke+sanam&aq=bhansali+hum+din+chuke+sanam&aqs=chrome..69i57j33i10i160l3.9120j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

⁴ Adina Darian, „Cele două «rasa», în *Lumea indiană și filmele ei*, Editura Meridiane, București, 1990, p. 117.

⁵ *Ibidem*.

3. SHAKE DE SIMBOLURI

Filmul se deschide cu o secvență în care Darbar, tatăl lui Nandini, aduce ofrande zeului Ganesha-zeul cu cap de elefant, protegitorul râsului și cel mai capabil în a-l provoca și, conform tradiției populare, cel cu ajutorul căruia pot fi depășite obstacolele. Poate sub simbolismul acestui zeu ar trebui „citiți” filmul lui Bhansali: înfățișat sub forma unei statuete, „un cap de elefant cu unul sau amândoi fildeșii rupți, cu o trompă lungă, cu un trup enorm de mîncău, diform, așezat pe un vehicul minuscul: un șoricel! Sau pe o floare de lotus și avînd adesea capul împodobit cu o tiară.”⁶ Swami Siddheswarananda remarcă în acest simbol „integralitatea gândirii indiene... Maya sau contradicția vieții! Acest amestec de elefant și de om, această asimetrie, această lipsă de armonie, această împreunare de grotesc și de solemn, de greoi și de aerian, acest pântec dolofan deasupra unui șoarece sau a unei flori-toate aceste opoziții reprezintă Maya, manifestarea.”⁷ În film, însă, Bhansali, racordînd conținutul filmului atmosferei poveștii, se detașează de aceste accepțiuni, consacrate ca simbolistică, și ne oferă încă din primele cadre imaginea unui Ganesha simpatic, în culori vii, cu trăsături aproape umane-expresia ochilor mari, zâmbetul larg, luminos, bonom, care subînscruie de la început și trasează reperele sub semnul cărora se va derula suita de întâmplări. Simbolul zeului Ganesha în varianta Bhansali este cel statuat de *Vedanta*: „Ganesha, fiul lui Shiva, exprimă Principiul manifestării și toate aventurile sale în lumea schimbătoare și ilogică a aparențelor sau a realităților efemere. El evocă toate potențialitățile vieții și toate expresiile acesteia (până și cele mai caraghioase) în timp și spațiu.”⁸ Scenele filmului, evoluția poveștii, construcția personajelor (mult diferită de prototipurile românești) subliniază și confirmă acest lucru.

4. IT WAS ONCE THE BENGALI NIGHT

Prima poveste filmică inspirată de romanul autobiografic al scriitoarei bengaleze, *The Bengali Night*, a fost un scandal, filmul rulînd doar o singură dată în India, în cadrul Festivalului de Film Indian din 1989. Maitreyi Devi a încercat să schimbe opțiunile regizorului privind abordarea poveștii, dar fără succes. În *Hum...*, care preia substanța narativă din același text, informațiile sunt și mai încifrate-locații, numele personajelor, contexte etc.⁹ Dar, spre deosebire de ecranizarea lui Klotz, Bhansali aduce poezia și culoarea Indiei în cheie specifică filmelor indiene, într-o feerică poezie vizuală, cromatică și sonoră, cu care „asezonează” textul lui Maitreyi. Regizorul este avantajat în acest demers și de faptul că echipa de actori este alcătuită din bengalezi, vorbind limba locală, acestora fiindu-le mai ușor să interpreteze personajele decât actorii din pelicula lui Klotz, care au trebuit să se familiarizeze cu mediul bengalez pentru a intra cât mai natural în pielea personajelor și a exprima la aceeași intensitate emoțională ca în roman contextele narrative.

5. HOLLYWOOD VS. BOLLYWOOD

Mult diferită de tipologia filmului occidental, de modalitățile de construcție și de prezentare, pelicula bollywoodiană ridică probleme de receptare cinefilului din altă zonă culturală decât cea a Orientului. Trama este bine camuflată în straturi de reprezentare complicate: cel al dansului, cel al narațiunii filmice, cel al simbolurilor culturale, exprimate imagistic și sonor, toate conlucrînd, simultan, la prezentarea întregului ca un complex semiotic dificil de receptat pentru cinefilul nefamiliarizat cu zona producțiilor bollywoodiene. Dincolo de toate acestea, însă, informațiile narrative din textul adaptat, nedecarat, pot fi cu ușurință recunoscute și recuperate. Reconfigurarea poveștii, a contextelor și a relațiilor dintre personaje, dincolo de luxurianța decorurilor, de păienjeniușul vizual și auditiv în care sunt camuflate nu anulează substanța narativă, ci o exprimă, doar, altfel.

⁶ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Volumul 2, E-O, traducătorul fișei- Daniel Nicolescu, Editura Artemis, București, 1995, pp. 84-85.

⁷ *Ibidem*, p. 85.

⁸ *Ibidem*.

CĂRȚI DIN DIASPORA

◆ GABRIELA DARABAN

Margo sau Istoria unei vieți revestite de un autor liric

Corin Petraru, autorul volumului „Margo – Viața neobișnuită a unui om de rând, dar, de fapt, a unei doamne de excepție!”, a dedicat lucrarea unei persoane dragi sufletului său, care i-a marcat primii ani profund și pozitiv, primii ani de viață – doamnei MARGARETA SZEKELY.

Originară din Mediașul ardelean, vorbitoare a mai multe limbi (maghiară, germană, română, franceză, olandeză), aceasta a avut parte de un destin ce ar fi putut constitui subiectul unui film de aventuri. Primii ani de viață și i-a petrecut la Mediaș, apoi s-a mutat cu părinții la Sibiu, după care viața și serviciul au adus-o la Brașov, de unde a plecat mai departe – ca urmare a căsătoriei – la Anvers (în Belgia) și apoi la Amsterdam (în Olanda).

Destinele individuale ale personajelor: Margo, părinții, surorile, prietenii, iubiții, soții, se întrepătrund și se derulează pe fundalul istoric și social care a marcat România și Europa din timpul și mai ales de după al Doilea Război Mondial, respectiv instaurarea regimului comunist în Europa de Est. Evident, viețile tuturor celor pe care marea conflagrație i-a surprins pe meleagurile României actuale au fost puternic influențate de evenimentele istorice care au avut loc în acele timpuri. Totuși, destinul personajelor principale a fost marcat, pe lângă vicisitudinile istoriei, de o evidentă protecție divină, care le-a asigurat supraviețuirea și dezvoltarea. Însă, pe lângă această protecție, calitățile intelectuale, valorile, munca și o atitudine de înfruntare dâră a toate cele ce le-a adus viața, au fost esențiale. Iată doar câteva exemple:

Tatăl Margaretei era considerat un înstărit în perioada comunistă, deoarece avea o moară de măcinat cereale, utilată după tehnologia nemțească, pe care a ridicat-o cu singur, cu propria agoniseală, adăugându-i și un dărac de lână. Deși nu avea multă școală, în afară de cea a vieții, era un om întreprinzător, vorbitor a mai multor limbi: româna, maghiara, ebraica, germană, rusa, limba sașilor de la Sibiu și împrejurimi. A fost singurul din regimentul său de infanterie care s-a întors acasă de pe front, în 1945. „Ceilalți și-au pierdut viața pe frontul de la Tiraspol (Rusia). El nu luase parte la aceea bătălie, făcând în prealabil hepatită, a fost lăsat să zacă într-un spital aruncat pe linia frontului, plasat pe hartă cu un punct, într-o mică localitate rusească rămasă ca printr-o minune, nebombardată nici de către unii, nici de către alții.” Iată mâna Providenței Divine.

Destinul Margaretei a fost el însuși unul destul de zbuciumat: neavând posibilitatea de a urma o instituție de învățământ superior (din cauza faptului că nu avea o origine socială „sănătoasă”), a trebuit să își câștige pâinea cea de toate zilele folosindu-se de inteligența moștenită de la părinți. Astfel, trecând peste deziluzia de a nu i se permite continuarea studiilor, a intrat direct în câmpul muncii, una dintre primele activități desfășurate fiind cea de secretară, iar apoi contabilă la mai multe întreprinderi brașovene. Ca urmare a faptului că a învățat franceza și engleza, pe lângă germana și maghiara din copilărie, i s-a oferit un serviciu la Oficiul Național de Turism-Carpați, pe post de translator oficial. Astfel, ajunge și la recepția hotelului Aro Palace din Brașov, iar, de aici, cunoscându-și ultimul soț, în final, în Olanda.

În ceea ce privește latura familială, în anul 1954 s-a căsătorit cu un tânăr armean, Vidrighin, însă, după numai câțiva ani, din cauza unor neînțelegeri, se hotărâsc să divorțeze. Una din situațiile misterioase,

care se elucidează abia la finalul cărții este dispariția acestuia chiar în timpul procedurilor de divorț. O altă deziluzie a constituit-o relația cu profesorul de sport de la liceul brașovean cu acest profil, căsătorie care s-a destrămat ca urmare a infidelităților repetate și dovedite ale acestuia cu tinerele cursante ale instituției respective. Totuși, soarele norocului îi surâde Margaretei, în persoana bodyguardului ambasadorului Olandei în România, cu care se cunoaște la recepția Hotelului Aro Palace, devenindu-i acestuia soția. Odată cu revenirea ambasadorului în Olanda, se decide să plece împreună cu soțul său din țară.

Este extrem de interesantă încadrarea în epocă a istoriilor personale, cu referiri atât la realitățile economice, politice și sociale din România perioadei comuniste, cât și scurta descriere epistolară (citată în carte) a diferențelor și a impactului la nivel intelectual și afectiv a unei alte realități, constituite de viața olandezilor, atât de diferită – în bine, dar și în rău – față de cea cu care un cetățean trăitor în România comunistă a fost obișnuit timp de zeci de ani.

Volumul are un caracter caleidoscopic, autorul trecând cu ușurință dintr-un plan în celălalt și ornând realitățile prezentate cu un stil literar flamboiant. Se poate resimți în fundal și o ușoară atitudine subiectiv-personală în redarea evenimentelor și a raportării la personaje. Verbul este dinamic, viu, colorat, adresându-se cititorului ca unui interlocutor activ și prezent în derularea evenimentelor.

◆ ADRIAN ALUI GHEORGHE

„Obsidianul negru” de la Dalnegorsk

– o traducere-interpretare de text –

Notă: În anul 1986, pe 29 ianuarie, un Obiect Zburător Neidentificat s-a prăbușit lângă orașul rusesc Dalnegorsk, din Extremul Orient. La trei zile de la prăbușire, locul a fost cercetat de către o echipă condusă de Valeri Dvujilnîi. Analizele la fața locului au scos la iveală mai multe particule cristalizate, identice cu cele descoperite în situl de la Tunguska, precum și importante cantități de zinc, bismut, siliciu și alte elemente chimice rare (circa 13 kilograme de probe au fost ridicate de la fața locului). Solul studiat părea că fusese supus unei temperaturi uriașe, rocile erau înnegrite, iar rămășițele carbonizate ale unui copac erau vizibile în imediata apropiere. Un alt element descoperit în cantitate mare a fost aurul, și asta în condițiile în care nu există mine de aur în apropiere de Dalnegorsk. Atunci când au încercat să afle compoziția chimică a particulelor cristalizate, oamenii de știință ruși au observat că acestea nu se dizolvă în acizi sau în solvenți organici și sunt rezistente chiar și în fața unor temperaturi extrem de ridicate. Specialiștii au ajuns la concluzia că în urma accidentului au ars și câteva ființe vii (persoane?), dificil de precizat câte. Resturile ADN din cenușă nu au putut să releve combinații genomice și cromozomiale cunoscute pe pământ. Între lucrurile recuperate de la fața locului, s-a aflat un cristal, cu o formă paralelipipedică, care multă vreme a stârnit curiozitatea cercetătorilor. Recent însă, unul dintre foștii studenți ai lui Valeri Dvujilnîi, Viktor Pilniak, a stabilit că obiectul greu de identificat ar fi, de fapt, un cristal din categoria „obsidianului negru”, care funcționează ca „o memorie externă”, de pe care s-au putut obține câteva date, puține, despre natura civilizației de unde provenea obiectul zburător neidentificat. Limbajul decriptat de pe acest „cristal negru” este unul al sunetelor. Viktor Pilniak a analizat, vreme de două decenii, șirul de sunete prin metode computerizate și a ajuns la rezultate surprinzătoare. Unul dintre texte, după o dispunere a sunetelor în semne grafice, este un fel de poem, cu multe sensuri obscure, complinite prin traducere-interpretare. E posibil ca între ființele (persoanele) care au dispărut în accidentul de la Dalnegorsk să fi fost chiar un poet, autor al textului de mai jos. În limba rusă textul a fost așezat în formă literară de doi poeți, Agnessa Dorofei și Onisim Markov. În limba engleză textul a fost tradus de către poetul și eseistul Bevis Flynn, realizator de emisiuni culturale la BBC. Textul în limba engleză stă la baza traducerii-transpunerii noastre. Încă un amănunt care apare în subsolul traducerii în limba rusă, textul este incomplet, sunt multe pasaje de pe „obsidianul negru” neinteligibile, la care se lucrează încă pentru descifrarea mesajelor, pentru identificarea mesagerilor.

*

(...) știm că planeta voastră este locuită
 știm că sunteți în impas
 și că viața voastră e numai chin și
 de data asta vom trimite consilierii noștri
 să vă ridicăm sufletele la alt nivel
 ați rămas suspendați undeva pe scara evoluției
 dintr-o falsă apreciere a relației suflet-trup
 ceea ce voi numiți moarte
 e de fapt o tentativă de îmbarcare a sufletelor
 pe navele trimise ca să vă elibereze din captivitatea trupurilor

incarnarea în trupuri
e o maladie gravă
un rău cu care v-ați obișnuit și încercați să credeți că e limita vieții
o maladie
de care universul s-a eliberat de multă vreme
da, aici ați pierdut legătura (*cu universul n.n.*), când ați
dat credit morții,
ați pierdut sensul iubirii
pe care ați deturnat-o de la sensul firesc

pe care ar fi trebuit să o folosiți ca pe o cheie
a tuturor universurilor (...)
(*text lipsă sau neinteligibil*)

iată ce a spus un poet
despre lumea în care trăiți
viziunile inspirațiilor
o iau înaintea oricăror călătorii,
sau care a trăit pe pământ
în autoexil

(a, dar ce e poezia?
poezia e textul acela care rostit se autodistruge instantaneu
de asta poezia numai o singură dată poate fi
auzită
niciodată a doua oară,
circulă, ce e drept, repovestirile unor poezii
dar acolo, în poezie, e ca și cum ai privi suprafața unui ocean
dar nu vei ști absolut nimic ce se întâmplă cu viața
de sub luciul apei
pentru că nu te scalzi de două ori în aceeași apă se spune
în lumea noastră
și se mai spune că poeții adevărați
mor în timp ce scriu unicul lor poem)
(*indescifrabil sau text lipsă*)

(...) ei își spun oameni și cred despre lumea lor
că e sumă a tuturor universurilor posibile
numai că se târăsc pe pământ ca vrejurile de plante
numai că se sfâșie cu unghiile și dinții ca animalele
sufletele și le țin în carne ascunse cât mai adânc
și cu cât nu și le arată unul altuia
cu atâta se cred mai evaluați
neputința și-o exprimă prin războaie
ceea ce numesc ei iubire și-o arată prin captivitatea
în care se bagă de bună voie ca sumă a unor
perversiuni sufletești pe care le numesc sentimente

au straniul obicei de a înghiți tot ce întâlnesc în cale
plante carne apă pietre
căptușindu-și trupurile pe dinăuntru
continuu o reminiscență a vechilor civilizații galactice
care s-au pierdut din cauza acestor deprinderi pe scara evoluției
înfulecarea le ocupă la un moment dat tot timpul
foamea pe care nu o mai pot acoperi
făcându-i triști poate cele mai triste ființe din univers
din punct de vedere anatomic se împart în două
își spun femeie și bărbat
și se înmulțesc așa cum se înmulțeau plantele prin polenizare
acum câteva milioane de ani
o tehnică fără perspectivă evident
limitată și plină de riscuri
iar ceea ce numesc ei fericire un cuvânt pe care și-l trec
unul altuia neconținut ca pe un cod după care se recunosc
e de fapt o bombardare cu atomii fricii
a creierelor lor, o formă primară de inteligență
care le permite deocamdată
doar să distingă culorile între ele
ce e cald de ceea ce e rece
ce e dur de ceea ce e moale
ce e opac de ceea ce e transparent
pot să distingă uneori chiar da-ul de nu
acesta fiind de fapt stadiul cel mai avansat pe care l-au atins
în câteva milioane de ani de evoluție (...)

deși după calculele noastre
e o ciudățenie, un miracol
că mai există viață
pe această planetă căreia ei îi spun pământ
nu știm cum ființele acestea canibale
nu au reușit să se devore până la ultimul
așa cum scrie în manualele noastre
de istorie a universului
pe care silabisesc pruncii noștri
alfabetul galactic
(text lipsă sau indescifrabil)

(...) se exprimă mai mult prin vise
care însă
îi expulzează continuu
brutal
ca pe un dop de plută
pe care îl scufunzi în apă
și el este aruncat cu forță
afară

(în conformitate cu teoria suprafețelor omofocale de ordinul al doilea
numită gauss
și legea densității fluidelor)

cum este aruncat fătul
din burta mamei lui
după ce visul mamei s-a terminat
după ce visul pruncului
în câmpiile elizee s-a terminat

și realitatea îl preia
la capătul somnului celest
însângerat
ca un cap de grifon
trântit
pe cântarul măcelarului (...)
(text lipsă sau indescifrabil)

◆ ILEANA DAMIAN

Cuvântul

A reușit să ne fure visele.
Nu și umorul: se răzvrățește
în gură. Câteodată
e un geiser năvălaș
de sub calota
care îl apără.

Atunci înaintea fluturând
un zâmbet amar
singurul steag pe care-l mai avem
încă pe buze.

Ninsoare

Fluturi peste case înșirate
de-a lungul unui drum ce suie în cer.
Nu știu dacă sunt
lepădați
de-o cohortă de îngeri
războinici.
Închipuire e totul
îmi zic
suflu în pumn să trec
prin ceasul de melancolie.

Împlinire

Tot ce a prevestit îngerul
s-a împlinit ca o floare în fructe
chiar și când a coborât pe pământ
o minune
atât de mare
încât nimeni nu a putut să o creadă!

De atunci stă atârnată
peste capetele noastre ninse
dar nimeni nu a înțeles
mai mult decât că trebuie să ducă în spate
minunea.

Când pleci

Ar fi mai bine să mergi tot înainte
târâș
ori să dai bir cu fugiții?
Chiar întrebarea e mai grea
ca răspunsul.
Constați
că numai când te pregătești să te lași

supt de vârtej
pentru totdeauna
începi să îți pui întrebări
lacom de răspuns.

Tabloul

În tablou era numai fata nebună
Călare pe calul ei alb:
din priviri îi curgeau
valuri ciudate de ape.
De ce fugi? a strigat tabloul când l-am luat
de pe perete.
Aș fi vrut să îi spun că privirile fetei
îmi strângeau gâtulejul
odaia sufoca
marea albastră revărsată
din pânză.
Dar tabloul continua să își strige
singurătatea până când pânza scorjită
a ajuns asemenea celei
țesută într-un colț de păianjen.

Identitatea

Un glas răgușit
se revărsa din radio în vreme ce în piață
mari valuri rățăceau căutându-și
identitatea.
S-a pierdut undeva
a zis cineva
sau poate nici măcar nu s-a născut aici
ci fusese adusă
ca un trofeu bun de purtat
la marile sărbători
de care nimeni nu are nevoie
decât ca să strige
vorbe de împrumut.

Generații

Părinții au fost soldați fără rang
au ascultat ordine
mai tari decât puterea lor

de împotrivire.

Acum stau agățați pe pereți
neclintiți
îi sprijină
cu trupurile lor de hârtie
poroasă.

Alteori par niște fructe coapte:
gata să cadă
la primele respirații ale vântului
stârnit de urmașii lor nărăvași
nerăbdători să ajungă
asemenea lor.

Bilete de trandafir

Drumul în sat
e sugrumat de trandafiri.
Pășești printr-o istorie umezită de rouă.
Te-afunzi într-un creștet de deal
transilvan
culegător de esențe.

Îți iese înaintea
ca o piatră
bătrâna: încă adună ierburi de leac
rămase în sufletul ei frământat
în copaia unui veac
tot la fel de mult frământat.

Te apropii

Te apropii de casă: simți mirosul
copilăriei
în căldura tot mai puțină
scorojeala pereților sprijină părinții
în fotografii veștejite.

Pășești înfășurată-n speranță:
își flutură aripile multicolore
pe care le duci printr-un trecut rămas moștenire
pentru care plătești zi de zi
alte mereu alte și alte
impozite.

◆ EMILIA ATABA (Akko, Israel)

Târziul din viața mea

Se-nnouează și târziul bate-n geamuri; în păr domnește-argintul și vântul suflă printre ramuri, dar mai străbat cu ochii străveziul, cu amintirile-mi îmbrac pustiul...

Durerea strigă, mută de cuvinte, prin semne doar recunoscută, păreri de rău se înfiripă și sufletu-mi se cuibărește în clipa de risipă...

Luminile clipeșc în depărtare, o rugăciune mi se naște-n gând și nu găsesc răspuns la nici o întrebare, din toate câte-n viață mi s-au strâns...

E vremea tot mai grea și pe trecute:

Trup, – al pământului rămâi, tu Suflet, – către ceruri du-te...

Privind la cer și gustând din pământ

Suntem țintuiți în așteptare,
într-un gri apăsător și trist,
albul refuzând să se dăruie
și așteptarea doare...

Pruncii nu se mai bucură,
bătrânii povestesc despre tinerețe,
presimțind gustul pământului,
chemarea la necuvinte...

Pomii înmuguresc prea devreme,
păsările s-au rătăcit prin anotimpuri,
ogoarele suferă în tăcere,
necunoscutul intră în sânge...

Ziua se furișează grăbită în noapte,
iar noi rămânem prinși în treburi negata,
amăgiți de plăceri mincinoase,
privind la cer și gustând din pământ...

Lumină arzând

Copacii mi se scutură de flori,
În verdele ierbii valsează culori,
Doar sufletul plânge cu roua din zori,
Frumusețea pierzând în timpi trecători...

Amintirile curg peste ochii fierbinți,
Cu lacrimi spălând chipurile de sfinți

Zugrăvite-n icoane tăcute, cumiți,
Doruri împletind în apuse dorinți...

Pământul îmbracă strai de sărbătoare,
Viața se cerne între zbor și visare,
Dar sufletul încă așteapt-o chemare,
Lumină arzând, din cer, dezlegare...

Încă trăiesc sperând, lumină arzând...

Pe o margine de nor

Sunt prizonieră pe o margine de nor,
mi-ai sădit în inimă și lacrimă și dor...

Sunt împărțită între două ape
și sufletul rănit nu poate să le mai încape...

Sunt pasăre cu traiul în ținuturi paralele,
zburând fără popas prin nori și printre stele...

Sunt ploaie ce se pierde printre vânturi,
săpând cărări împrăstiate prin adâncuri...

Sunt gând ce freamătă în suflet cu durere,
călătorind la nesfârșit prin brațe de tăcere...

Sunt foc ce arde în iubiri și dor,
sunt prizonieră pe o margine de nor...

Cu toamnele la rînd

Mă scutur de rugină și respir
mai rar, mai greu și mai adînc,
petalele de toamnă în suflet le răsfir,
peste durerile ascunse în cuvînt.

Îmbrățișez în marea mea albastră,
atâtea rîuri ce-au săpat în maluri,
îmbrăcîndu-mi florile pitite la fereastră,
cu iubirea risipită printre valuri.

Culorile mă cheamă în jocul lor pribeag,
uitarea se așterne în suflet și în gînd;
mă simt din nou copilă, cu visele în prag
și zborul mă-nsoțește cu toamnele la rînd.

Invitație

Am invitat oaspeți la masa mea,
am pregătit cupele,
le-am umplut cu iubire,
le-am așezat cu grijă
pe masa așteptărilor
și am întors clepsidra...
oaspeții nu s-au arătat,
nici o bătaie de inimă,
nici un fâlfâit de aripi,
în liniștea curgătoare;
doar ruga mea fierbinte
îmbrățișînd cu privirea
linia aceea fierbinte,
unde cerul sărută marea,
bătăile inimii și dorința
de a dărui...
Ochii mi s-au umplut de soare,
trupul mi s-a umplut de cer,
sufletul a început să zboare...

Alături, prin cuvînt

M-ai îmbrăcat în cuvinte simple,
cu-o atingere elegantă la tîmple,

și mi-a plăcut să ascult, vrăjită,
povești adunate, din viața trăită.

M-am lăsat fermecată de șoapte,
ce se împloteau în miez de noapte,
purtînd în aer urme de priviri,
îngemănate în ale clipelor rotiri...

Prezența ta o simt în vînt și ploaie,
ținînd în mîna cartea sau o foaie,
ce freamătă printre cuvinte ce ne leagă,
și taina lor în valuri mi-o dezleagă...

M-ai căutat în clipe de plăceri,
dorindu-mi trupul îmbrăcat în mîngâieri;
dar sufletul așteaptă, mult prea plin,
să dăruiască din al dragostei suspin...

Renaști printre culori și așteptări,
culegînd dulceața altor depărtări,
dar uiți că ceasul a rămas nepotrivit,
într-o îmbrățișare ce-a încremenit.

Ascult căderile de ploaie și de vînt,
simțindu-te alături, prin cuvînt.
Și totuși...

Din toamna când ne-am cunoscut,
atâtea anotimpuri colorate au trecut...
Dar eu te-am zugrăvit într-un poem anume,
cu chip de înger, fără trup și fără nume.

Din amintirea lui, păstrată peste vreme,
se naște iar speranța, iubirii să te cheme.
Dar toamna e departe și ora e tîrzie,
prea lungă așteptarea, ce ne unește-n poezie.

Din versuri îmi clădesc o lume nouă,
cu amintiri și doruri, le împac pe amîndouă:
trecutul ce apune și un prezent care se naște,
îndepărtînd iubirea ce n-o mai recunoaște.

Și totuși, risipim atâtea vise și iubire,
prin anotimpuri preschimbate-n amintire...

◆ GELA ENEA

aveți dreptate domnule

suntem o țară de poeți/ cărăm
versuri cum își cară furnicile provizii
la mușuroi
deținem și noi mușuroaiele noastre/ mai mici
mai mari
cu etaje
sau nu
pe unele nici nu le vezi
că nu sunt la suprafață
da domnule suntem o țară
de
poeți/ laureați
deținem propriile mușuroaie/ câțiva dintre noi
chiar pe aleea personalităților
cu stele
cărăm versuri cum cară furnicile/ provizii
doar că și în cazul acesta
absolut particular
se mai aude de sub tălpile țării
suspînul vreunui greier
în pragul comei

timp gol vreme urâtă

noaptea asta ploaia s-a mutat într-un alt nor
a ocolit acoperișul nostru
îmi spun rugăciunea
dumnezeu face o gaură-n cer și mă privește de
parcă eu aș fi vinovată
frigul e-n mine ca un condamnat la detenție
pe viață
aprind becul aragazul bricheta/ aprind
ce se poate aprinde
am senzația că cineva îmi cară pumni în cap cum
ar căra mușchii de oțel ai nopții

grămezi de întuneric sub așternutul fiecărei
camere
papucii calcă podeaua cu fulgerarea unor patine
pe gheață
dac-aș putea să trăiesc în mintea lui
măcar o vreme
să socializez cu un creier străin mergând de-a
bușilea
printre circumvoluțiunile sale
folosește blitzul să-i zic și lui să-i crească
un geamăn în burtă: omul la puterea a doua
eu să pot alege cu cine rămân
artă vizuală strigăt de luptă constrângere
și lapsus
dialogul micului prinț cu vulpea
despre planetă numai de bine
gospodina perfectă face supă din bombe
artizanale
hrana săracului cinstit
prin galaxie bat tobe de nuntă
sau
de înmormântare
o să se afle post festum
mâini harnice ale mamelor care tac
împletesc fire narrative să-mbrace copiii soldați
și mie îmi arde de povești
tema era despre cum să-nchizi gura azvârlind
cheia
am alunecat pe luciul ei m-am scrântit
învinșii fără luptă pângăresc odele
caut în măruntaiele unui GIF oul primordial
e numai coaja învelișul casant
trebuie oprit meciul ăsta dar unde-s butoanele
memoria în voma de biți
cine sunt eu de mi-am uitat numele mic în
primitorul neant
limba acoperă cuvântul ca pe-o față de mort
nu mi-e frică și gloria pică
pentru prințul batracian călare pe nufăr așez pe
hartă un lac limpede

pentru gloaba numită suflet o tavă de jărat în
staulul cu insomnii
pentru pictorul orb încă o pereche de ochi negri
cineva spune că eu scriu bine cineva spune că eu
scriu prost
cineva spune că eu nici nu scriu
un triptic/ aici se răstignește cuvântul
deci fiți cumiți până mâine și de mâine
fiți iarși cumiți
o să vină moșul cu daruri vă pune să ziceți o
poezie
pe facebook piața e plină de versuri și de alte
produse de lux
chiar și eu locuiesc acolo
sunt măreață ca emirul după pelerinaj
conștiința stă priponită în paradis și patul mi-e gol
voi adormi cu fața la perete
pe sub pijama noaptea urlă ca o isterică

crește-n mine o femeie de lut

ca o plantă otrăvitoare un vrej de cucută
mi se substituie
apare -n fața prietenilor cu sinceritatea ei de
paradă
îi pune pe fugă

răspunde-n locul meu la întrebări fundamentale
despre viață și moarte
se dichisește mai mult decât e cazul
dacă-mi dau întâlnire cu cineva
tot ea se face remarcată
mi-e ciudă că nu pot s-o strivesc să-i arăt că aș trăi
fericită
fără infiltrarea ei înlăuntrul meu
asemenea unui mucegai în pereții casei
vorbește când aleg să tac mă dă de gol
la eșecuri parcă mai rău îi crește vigilența
mă îndrăgostisem și eu en fin dar ce să vezi
vocea i-a ieșit ca din trompetă un marș funebru
are un gheb pe suflet de la cealaltă tu chiar nu te prinzi
mi-a șuierat
până și de la o rană supurând învață că pielea nu e
acoperișul durerii
din cauza ei mi s-a dus norocul
s-a rostogolit ca o minge de ping-pong luând altă
direcție
nu știu ce-aș face să-i astup gura aia spurcată
inima aia rece i-aș pune-o-n frigare
din carnea mea se hrănește din sângele meu se
adapă
și va-ncăpea cu mine-n sicriu

◆ OVIDIU PURDEA-SOMEȘ

Caii din Letea

În pădurea din Letea
Au înflorit într-o
noapte caii sălbatici
În loc de copite le-au
crescut muguri de

cireș

Și toți deveneau albi
Cu urme de vânt peste coame...
Flămânzi de atâta libertate au început să pască
Peste pământ, peste ape, peste mugurii de cireș
Apoi au început să-și pască picioarele
Până mai sus de genunchi.
Au făcut prăpăd
Ei, ultimă formă de libertate absolută...
Dar i-a salvat Dumnezeu
Le-a dat aripi în locul picioarelor

Și drept răsplată

Au început să ducă pământeni înspre cer
În zilele în care sfinții aveau libertatea absolută
De a boteza stelele cu nume de oameni.

Copiii poezilor

Sunt sigur.
Sunt atât de sigur că-mi vine să râd
Poeții sunt cei mai urâți și mai ciudați oameni
Dar sunt iubiți de cele mai frumoase femei
Am văzut poeți cu pantofi prăfuiți
Cu hainele stând pe ei ca pe-o cruce
Împărțind porumbeilor pâine
Și scrisori, și manuscrise, și nisip de Gibraltar
Iar lângă ei femei celebre visând la metafore
înșelătoare
Își tund rar părul

Răvășit de gânduri și de furtuni de cuvinte
Dar femeile se bat pe șuvițele lor ca pe moaștele
unor sfinți
Copiii lor sunt ciudați, dar solemn când țin o carte
în mână
Se îmbată repede și se însoară târziu
Și cântă arii celebre spre patru dimineața
E tulburător să vezi cât de fragili
De urâți și de triști sunt poeții
Dar câtă forță au cuvintele lor

Ion din Gârbou

Ion din Gârbou
A fost primul pământean
Care a emigrat pe Lună
L-a prins fiscul cu cazanul de pălincă pe foc
A fugit cât îl țineau puterile
Dar până pe Lună a obosit de tot
Istovit și-a ales o piatră aparte
Și a adormit fericit...
Nu se mai știe nimic despre el
Dar când e lună plină
De pe cel mai înalt deal din Gârbou
Se vede scris pe o piatră selenară
„Băă,ăștia sunt barbari!
Unul nu dă o pălincă!”

Cina cea de taină

Atunci Domnul bătu puternic
Cu pumnul în masă
Și apostolii au tăcut
Cu vinul înghețat în bărbi
Le stătea bine așa, unși cu atâta mirare
Și cu tălpile goale mirosind a untdelemn
Apoi trecu un stol uriaș de heruvimi
Peste Ghetsimani
Unul dintre voi mă va vinde
A mai zis Domnul
Dar nu-l auzise nimeni!

Nu te apropia prea tare de poezie

Mai mare decât Ion Cristofor e doar... cuvântul lui
Ion Cristofor
Nu te apropia prea tare de poezie

Mi-a spus Ion, poetul din Cluj
Pe care-l rugau îngerii să le scrie versuri
Când mergeau la rugăciune cu Dumnezeu
Poezia te face nefericit sau nemuritor
Și tu nu ești pregătit pentru asta
Mai bine cântă
Cântă pe datorie și pe cai înaripați
Care descalecă în tristeți de țărănci
Cântă pe sticle de vin, pe cuie,
Pe cămăși ce miros a Hristos
Pe scripturi, pe o zi de coasă, pe o alta de iubit
Dar lasă poezia în pace
N-aș vrea să te văd suferind și pe tine
Mi-ar crește noduri în gât
Și eu n-am auzit de poezie cu noduri.

Sângele bărbaților

Sângele bărbaților curge mai întâi prin copaci
Prin copacii înalți pentru bărbații înalți
Prin copacii mici pentru bărbații mici.
Vai, ce frumos ar fi să umble copacii pe străzi
În locul bărbaților
Ce verde ar fi orașul plin de bărbații-copaci!
Și câtă răcoare în pălăriile femeilor...
Vai, cât de tulburător ar fi
Să auzi îndrăgostiții certându-se
– Ce cauți tu în rădăcinile mele?
– Ce cauți tu?

În crucea lor de cuvinte

Cred că undeva, aproape de Soare,
Există un loc alcătuit numai din cuvinte
O dată în viață
Dumnezeu cheamă muritorii la el
Să-i ducă poezie la cină
Cei care se apropie prea mult
Se aprind și ard
Și devin pulbere de cuvinte
Cei care înving focul
Cu palmele negre și arse ca un tăciune
Încep să scrie semne numai de ei înțelese...
Isus le spune poeți
Si îi lasă să se răstignească și să se vindece singuri
În crucea lor de cuvinte

◆ COSTEL CIOCAN

Lucru amintit

La marginea pădurii
muri un om,
iar rudele au ridicat în
amintirea defunctului

o troiță acoperită de un schelet metalic,
cu șase geamuri și un acoperiș din tablă.
Brațele lui Iisus sunt ascunse sub o perdea din
plastic,
iar ușa prin care se pășește în acel metru pătrat de
pământ
în care e înfiptă o cruce de lemn
stă închisă cu lacăt.
Iisus e în siguranță,
dar singur.
Nu poate ieși din cușca de metal,
transformată în seră de verile toride,
și nu poate primi alți vizitatori
decât rudele defunctului.
Iisus nu e înconjurat de trandafiri,
de magnolii, de iasomie sau flori de liliac.
Placa din beton turnată în jurul troiței
nu le lasă să crească.
În schimb, spinii și pălămida
cu care a fost pedepsit primul Om
n-au întârziat să apară.
Au crescut, fără timiditate,
printre crăpăturile lăsate de razele soarelui în beton
și s-au înmulțit cu repeziciune,
fără ajutorul nimănui.
Poate că divinitatea își ține blestemele la îndemână
sau nenorocirile s-au întors acum
împotriva ei.
Izolată la marginea unei păduri
hrănite de apele unui lac plin de stuf,
pe care plutește un club de noapte
cu boxe mari și bas puternic,
Iisus visează să fie din nou la răspântii
sau într-o intersecție semaforizată
în care lumina lămpilor este când roșie,
când galbenă intermitentă.

Nu mai avem loc

Nu mai avem loc unii de alții,
nici în timpul vieții,
nici după moarte.
Suntem prea mulți,
iar pământul ce ne găzduiește
este prea mic,
prea ne-ncăpător.
Nici sub lutul rece
și placa de beton
lupta nu ia sfârșit.
Buruienile cresc pe mormânt,
o cărare de pași e făcută pe mijlocul lui de cei vii,
crucea din lemn putrezește,
numele scrijelit devine indescifrabil,
iar mâinile îți sunt legate.
Nu te poți apăra.
Am văzut cruci smulse din pământ
și aruncate la groapa de gunoi a cimitirului
printre candelile roșii de plastic
și coroane de flori ofilite.
Nu știu de ce,
dar din locurile de veci
a rămas doar expresia
sau poate că veșnicia sub pământ
trece mult mai repede.
După șapte ani
poți fi scos la suprafață
și băgat într-un sac de rafie
cusut cu un șnur negru la gură.
Ce ți-ai putea dori atunci mai mult
decât să fii eliberat, traficat,
vândut pentru orice preț
unui student la medicină
îndrăgostit de viață,
care să te poarte într-un rucsac la cursuri,
să te scoată la lumină,
să te privească curios
și să se gândească uneori
că și tu ai fost un om viu,
în Viață.

◆ MIRCEA ȘTEFAN

POEME*Se dedică lui Ion Cristofor – „Laureat al norilor”***Dimineață noroasă**

glezna lui Dumnezeu ronțăită de șoareci cerești
s-a născut într-o altă viață
altă sămânță a crescut din ea ca o floare

orbiți de lumină
străini
ne-am regăsit în grădină

Maica Domnului a venit pe acest pământ
după retragerea apelor

poetul norilor s-a trezit și a început să scrie un
palimpsest
într-un colț al bibliotecii cerne nisip pentru o nouă
clepsidră
când pleacă norii înfige în nisipul rămas un băț și
trasează cadranul

are un calendar numai de el știut cu ore de odihnă
pe care le petrece
la Geaca pe malul unui lac unde vin pești
fermecați de chemarea sa

Viori din lemn de paltin

însingurați
cu celulele sângelui devenite nisip
te-am alungat din amintirea mea

vom deveni
duh
umbră
parfum

viorile din lemn de paltin cântă orbului
cu un arcuș de argint
săgețile lui Parmenide se vor retrage și ele oboseite
la un punct de plecare neprecizat

această întâmplare o va cânta Orfeu prin păduri
transilvane
peste zăpezi glezna lui Ulise se va înmiresma
cuvântul Domnului va fi încastrat într-o memorie
digitală
a meningelui

Concert într-o dimineață devreme

corzi de vioară acoperite cu aur
distruse de unghiile prea mari ale unui cântăreț
sunet plesnit cum vântul de toamnă

(o poveste ca un concert spusă de profesorul meu
de vioară - Alexei după ore de vis)

săgeata uită zborul de la o jumătate a drumului în
sus
casa din pădure s-a pierdut în ceață
umbre în rogvaiv au pus stăpânire pe oraș
un amic ieșit pe jumătate din mașină urmărește
un drum pietruit
atent să nu ne ciocnim de păsări cerești

gramofonul încă nu s-a inventat
Eminovici s-a născut pentru noi pe o gură de rai și
a început să cânte

scufundate într-o tăcere de plumb topit
cărțile s-au lipit de un raft lăcuit

o gamă în do a ieșit însingurată la plimbare cu
toate alămurile după ea

capete de mujici copleșiți apar după colțuri de
străzi în Siberii
soarele bea apă de crin înflorit
la umbra unui nor după care a dispărut un pilot
pe numele lui magic
Exupéry

Ploaie de mai

deodată apusul a plâns
Abel a plecat peste câmp
nemernicul din mine l-a însoțit până la evaporarea
apelor

de aici am sărbătorit cu lacrimi o altă rupere de
nori
Ardealul s-a cedat pe un deal
la hotelul fără ieșire la mare

vine iar toamna
dincolo de norii poetului numai vânt
cuiburile păsărilor albastre nu le văd niciodată
din când în când meteoriți
aduceri aminte
sonata lunii sub clapele unui pian care se mișcă
singure
emoția transpiră pe degete
iar ochii tăi s-au topit

uite spune poetul
la spovedanie
ăla bătrân
m-a întrebat
dacă am respectat cele zece porunci

Cain a trăit până la adânci bătrânețe
în marea trecere

cu îngăduința unei ploii de mai

Far fără nume

ești zeu supărat pe o mare de singurătate
dar vine septembrie și se face dreptate

Poem scris cu cerneală verde

estimezi că ți-a crescut barba
în aceeași măsură cu celelalte părți ale corpului
glanda pituitară îți spune
parazitule
las-o mai moale cu destinul acestui secol creștin
descrie în atâtea
poezii împuțite

uite
copii de diferite nații și sex
desenează un cer cu norii de tine visați
pe trotuarul de lângă statuie

Conifere de fosfor

anii mei cei tineri
vers ca o amintire prăfoasă

grădina botanică cu băncile ei lângă tufe cu mure
sângele meu azi
are o culoare ciudată

nimic nu amintește de orașul vechi
nimic nu amintește de tranșeele săpate în lut

conifere de fosfor în gări
geamantane înghesuite pe coridoare par copii
adormiți

păziți de mame ce vorbesc alte limbi
izvoare umbrite de brazi
câini zgribuliți către ceață

o Doamne cadavre de îndrăgostiți pier în valuri

◆ INDIRA SPĂTARU (Iași)

Seara când reciți

Niscaiva eschimoși topesc
grăsimia balenei
se iubesc apoi în lumina
opaițului
umbrele lor invocă
strămoșii înghețați.

Seara când reciți
rechinii înnebunesc
îmbracă jupoane caracatițele
orgasmează cerneală
până albăstresc ochii tăi.

Seara când reciți
arcele planetei ațipesc
animalele cad în genunchi
toropite de timbrul tău vocal,
Orfeu,
trupul meu ivește trandafiri.

De ce mi-aș face griji?

Pieptenele arunc peste cap
vama dintre moarte și viață
o trec ușor
Steagul poeziei înfig în vârful mormanului de
amintiri
pe când sufletul vitros-lepros
se întinde lângă mine
și așteaptă să devin profet
eu tac și îl privesc.
Inima înfloreste
de ce mi-aș face griji?

Câmp de violele

Dialogăm, doi sudori, pictori
două șorțuri uzate, mânjite de trăiri
de viermii ieșiți din multicolore guașe
amestecate treceri peste vămi.

Putem vorbi cât timp savurezi prăjitura
te urmăresc, înghiți voalurile ei diafane,
marțipanul, frișca o lingi de pe degete

siropul acela dulce amar...
te urmăresc mestecând panglica de zahăr tos
torsul meu tresare vânos
lași la crescut făina – pântec de femeie
te văd înmulțind lujeri, producând miracole

planând, însămânțând ritmic, voluptuos
dezgropând sentimente, reînviind
proiectând sere pentru planeta Marte.

Deja am devenit
altă floare
la comanda ta.

Somnolență

Bun zar aruncat în abis
Bizar dorm balenele-n vis
Vertical, precum stâlpii templului dărâmat de
Hrist
Proptind gravitația, oprind undele sonore.
Bizar dorm balenele vertical
Ripostă contra celor ce intervin
În ocean
90% apă
70& apă
Bizar doarme omul
Bi-zar aruncat dintr-un spațiu astral
Pe o masă de șah.
Bizar dorm balenele vertical
Aprinzând secunda din val.

Aici nimeni nu trădează

La aceeași masă – 12
la dreapta ta stau eu
la dreapta mea stai tu
în fața mea ești tu
în fața ta sunt eu
pe diagonală te văd pe tine
în partea laterală mă vezi
ridici mâna
întind pâinea
al 7-lea bea din pocal
al 11-le încrețește fruntea de riduri
al 9-lea zâmbește și mă arată cu degetul

al 6-lea picotește
toți au chipul tău
și al meu.

Al 5-lea scapă capul pe scândură
seamănă cu Ioan
o palmă al 4-lea îți dă
o palmă primesc și întorc smerită obrazul
al 3-lea are frizură nouă, te-ai tuns, păcat
al 2-lea sunt tot eu, privindu-te cu poftă
primul înfulecă azima tare precum o copertă
din piele de bou
al 6-lea îți drege vocea
al 8-lea suflă-n trompetă
din ea sar stropii de salivă
al 10-lea aruncă niște zaruri
dublu 6
al 12-lea se înalță la cer.

Seara când ai sărit de la trapez a fost cea mai frumoasă

Oamenii părăseau biblioteca, își luau tălpășița
Înșăcau fâșuri, umbrele și ieșeau distrați pe uși
în ploaia de arginți.
Cărțile de poezie se topeau în creuzete
din autori blamați ieșea nectar,
ambrozie din cei postumi, hașis din poetese.
Era o goană nebună
după propria Eternitate!
Dumnezeu înfășurat în cearșaful albastru
croia un nou plan
din compas.

De pe scenă Miles Davis
sfâșia perdeaua de fum
plutitor pe deasupra apelor.

Ce bei
când nu ai ce bea?

Doar iubirea ta
doar iubirea ta...

Ai mai dat cuiva?

Te-ai cuibărit în mine
nou Adam
în coasta Evei.

Antract

De țin în mâini oglinda
totuna, chipul ți-l disting în ea
și rama grea, cu heruvimi
minusculi drăcușori,
mă prinde în lumea-i înghețată
de sub ea
cum pe actor o mlaștină îl soarbe iute în rol.

Sunt într-un teatru vechi
demult actorii au jucat totul pe o carte
iar publicul a râs, a plâns
la drame, comedii.

Deasupra, raid de avioane
cortina cade grea,
plafon și candelabru vienez
la lojă îmbrăcată-n roșu
Moartea își face pasiența
scena se dărâmă
peste sufleurul din cușetă
ce duhul și l-a dat!

Fortuna labilis

Primăvara din tablouri, simfonii
mirosul proaspăt al arăturii
mult așteptata primăvară a lui 2022!
Depozit de măști, arsenal militar
convoaie de soldați în triumphiuri pe cer
zboară mirați
spre Dumnezeu,
în mare minele plutesc ca draci în valuri
și blocuri cad pe oamenii pitiți în adăposturi
vaccinuri încă sunt, amenințări, pastile cu iod
Natura își urmează rostul.

◆ LIVIU MIRCEA

În ultima vreme mă trezește frica

Am fost găzduit de
ignoranțe,
timp în care

întunericul din jur
pătrunse încet sub piele.
Trăiam un joc al nuanțelor, un joc în care
tot ce-a rămas inocent se pierdea în măsluiri

Problema e că-n sticlă e tot mai puțin.

Frica dezvăluie alte peisaje,
orice lucru pare fier înroșit,
orice gând un șoc electric
și după cum se știe deja
trupurile ce ne poartă nu sunt decât
niște informații eronate,
ici-colo câte o minune de geniu pe care-l îngropăm
repede,
și-atât!

Problema se-ngroașă, în sticlă a rămas doar de o
gargară.

De-o vreme învăț să mă protejiez pe mine de mine,
să nu fac rău din bine,
nici ură din ce nu știu,
să nu-mi cheltui viața pe nimicuri
ori matrițe expirate..

Problema devine scandal cât casa
că mai aveam o sticlă dar nu știu unde s-a ascuns

Nimic nu e cum ar trebui,
confortul încrederii s-a dus demult,
în pușcăria umbrei nici urmă de lumină
și-atunci frica te trezește din nou,

ca nu peste mult timp
glonțul unei noi rutine să te răpună din nou.

La o margine de oraș

M-am mutat de curând la o margine de oraș,
chirii mai ieftine,
oamenii simpli ca apa de ploaie,
sunt cum i-a lăsat Dumnezeu pe pământ,
până și barurile sunt mai ieftine,
iar după o vreme devii de al casei,
ca mine,
și bei pe caiet, adică plătești când ai bani.

Aici oamenii sunt mai aproape de viață,
și viața trece prin ei ca prin site,
își aduc aminte că au obiceiuri, tradiții,
sărbătoresc nașteri de copii sau nunți,
singurele dăți când se luminează și
zâmbetele coboară pe fețele lor.

Aici în nopțile senine poți vedea luna,
ori cum se stropește întunericul cu stele
nu doar cerul ăla lăptos de oraș,
plin de praf, gaze și cioburi de lumină.

Iau caietul sub braț și plec spre barul unde
se întâmplă să fiu unul din ficușii locului,
ceva mai mult ornamental sau nu.
Uneori scriu un poem,
vreo frază ce mi se pare cugetare,
ori niște versuri rimate, vesele și deocheate
pe care le citesc pictorului, prietenul meu
ori patroanei care dansează printre vârste așa
grăsuță cum e,
da, dar uneori are genunchi frumoși.

Cam de două ori pe lună,
după ce luăm pensia
ajungem mai greu acasă ori nu,
mai ales vara.

Atunci vin niște zâne frumoase și tinere,
pictorul mi-a spus că cele urâte așteaptă afară,
și dansează lasciv undeva sub irisul din ochi,
apoi, gales,
ne ating undeva sub piele, poate chiar în simțuri,
simțim un masaj plăcut, o șoaptă

și încet se stinge aura zânelor, se stinge totul
și cred că adormim cu capul pe mese cu brațele
deschise
ca niște umbrele pașnice..

Ceva ne împinge-n viitor

Locul ăla din creier
unde se-ascunde memoria este
bateria care împinge trecutul în viitor
înainte ca uitarea să-și pornească aspiratoarele,
da,
locul ăla tu nu îl știi, ți-a scăpat.

Uneori iese cineva din tine,
nu-l cunoști,
nu-l simți,
nici nu știai că există.

Și iese în formă de compromis,
o sentință
ori un avorton,
lucruri despre care nu știi nimic
nici măcar atunci când ești beat,
atunci când știi cele mai multe.
Știi totul.

Dar șarpele tuturor îndoielilor
se strecoară în tine,
o vreme nu crezi nimic,
o vreme nu simți nimic,
apoi începi să vezi tot mai multe lucruri, tot mai
mult,
chiar și acolo unde niciodată nu a fost ceva.

Plângi tăcut noaptea târziu, ți-e rușine de cel
tupilat în tine,
îți muști pumnii de nervi,
ai bate pe cineva,
nu știi pe nimeni care ar trebui lovit,
nu contează, unul așa la întâmplare,
vina e oricum colectivă, te scuzi tu,
mai tragi o dușcă care se duce exact în locul ăla
din creier,
îl inundă și îl tulbură,
iar tu începi pentru nu știi a câta oară să te întrebi,

din părțile de unde ți se străbate că ai fi ori ai fi
fost
cine ești tu, de fapt.

Nu te-a lovit nici un răspuns,
e mai bine așa,
mai blând,
și lasă dracului, nu mai amesteca vinul cu țuica.

Adormi ca un transplant ce dă semne de eșuare.

Învingători peste noi înșine

Întunericul e cu ochii pe noi,
devenim mai întunecați pe dinăuntru,
devenim mai pierduți,
firește, mai proști.

Lumina se vede doar când și când,
de parcă s-ar curba în jurul nostru și
ne-ar ocoli,
nici urmă de zei, nici urmă de ajutoare,
crucea roșie,
samariteni.

S-a zvonit că se-apropie războiul și
s-a pulverizat atâta teamă încât
oamenii au pustiit magazinele,
au secat izvoarele,
frica s-a întins mai repede ca vântul,
până stelele apar doar în universuri paralele
iar cuvintele, speriate fug din cărți.
Trăim între niște coperte goale.

Întunericul e tot mai dens la noi,
și-afară e la fel,
dar noi i-am dat numele țării și
ne-am declarat învingători peste noi înșine.

De-ai vrea să fugi nici nu ai ști cum,
nici nu ai avea unde să te-ascunzi
și oare de ce, de ce?

◆ MARCEL MUREȘEANU

Spaima mică

Să sapi o groapă
fără să pui nimic în ea,
toată viața, adânc, tot mai
adânc, ca pe o fântână,
iată
destinul tău!

Apoi să-ți dai seama
că nu mai poți ieși din ea, să te speli cu apa ei,
și s-o umpli cu pământul din tine, până ajungi iar
deasupra
în ziua în care ți s-a născut
mânzul!

Mai multe depărtări

Când meditez mă traversează un sunet care nu se
aude,
ca un sărut
prelung, al unei neființe!

* * *

Fierbeți poezia înainte de-a o bea dacă vreți să nu
vă alegeți
cu vreo boală
apoi puneți-o la rece, iar după ce ați gustat din
ceaiul ei
ce rămâne dați însetaților!

* * *

Nu suport robia
celor de-o piatră cu mine și nici dragostea femeilor
netrecătoare!

Intru în lagărul morții
cu o flamură albă
în mână...

De după pânda de păianjen a porții
se aud țipetele celor care nu și-au primit porția de
gaz. Revolta condamnaților care
își doresc asfixierea
se pare că va deveni generală.

* * *

Nimeni ca orbul nu are nevoie mai mare de
fântână!

Se uită în ea și vede câte de adâncă, se apleacă
peste marginea ei
se ridică și-l soarbe.

Sărutare îți voi da ție ca Iuda!
zice ea și-l strânge la piept
și-l unduiește.

* * *

Ce acoperiș e acela prin care nu se văd stelele?
Ce podea e aceea prin care nu intră iarba?
Ce idol este acela la care nu se închină nimeni?
Ce om este acela care merge pe ape dar nu știe
încotro?

◆ TEOFIL RĂCHIȚEANU

Ca în Apus, în Munți de-Apus, de soare

Lui Mircea Popa

S-a dus și tinerețea mea, cum, vai,
S e duce tot ce e frumos, și doare
Lumina ei s-a stins încet-încet
Ca un apus în Munți de-Apus de soare.

În Clujul de demult înflori ea
Pe sub bătrânii tei, cei grei de floare

Atunci toți zeii dragostei cântau
În mine imnuri, ei, de sărbătoare.

Bătrân îs azi, o tângui și-n zadar
O chem. În juru-mi crește-ncet Pustia
Și murmurul se-aude-n mine-amar,
Al mării fără țarm ce-i veșnicia...

Voivodul Melancoliei

Luceau, luceau, precum prin vis norii,
Ca în jale pluteau, ca în greu somniei.
Se arăta, deodată, cu lungi plete-n flăcări,
Ca-n strană de aur șezând, Voivodul Melancoliei.

Elegie la Cluj

Seară la Cluj de sfârșit de Florar,
Grele miresme în aer, de tei...
Oh, ele-aminte mi-aduc de-o iubire,
Din anii când tânăr pe-aici fui, ehei!...

Pe sub teii bătrâni mă preumblu și-acum
Vântul cântând prin ei mă-nfioară
Oh, e ecoul iubirii dintâi,
Care în mine timpul măsoară.

Dusu-s-au anii cei tineri, s-au dus
Și nu mai se-ntorc! În duh care doare
Vântul prin teii bătrâni de la Cluj,
Despletește elegii funerare.

La Țebea, la Ciucea, la Lancrăm am fost

Lui Mircea Vaida-Voevod

La Țebea, la Ciucea, la Lancrăm am fost
Cântecul tău l-am auzit veșnicie,
Ere ca de râu fără țarmuri un izvor
Pe care doar greierul să îl zică mai știe...
Cândva, undeva, adormi-voi și eu
(Sub o poală de codru de fagi vreau să fie!)
Cântecul, cântecul acela, mereu,
Greiere sfânt, să mi-l murmuri și mie.

Calul Iancului

Prin Munții Apusului tună, detună,
Calul Iancului, parcă în Lună,
Calul Iancului, înaripatul
Care de sus îl va azvârli în hău pe-Împăratul...

DOUĂ PROZE inedite de

◆ AL FRANCISC (CANADA)

Un singur loc

Vremea se întorcea pe toate părțile de parcă era la plajă. Nu mai știam ce să cred, era o chestie bună sau rea?

Singurul avantaj care îmi rămăsese îl constituia casa sau mai degrabă căsoaia care îi fusese dată nevastei mele de către tatăl ei, mare general într-o armată câtă frunză și iarbă.

La început îmi plăcuse să mă cuibăresc acolo și fiica dumnealui îmi permitea să îmi desfășor posibilitățile în toate direcțiile.

Umblam crăcănat și îmi era greu să ajung chiar și la tutungeria din colț, să îmi fi cumpărat un pachet de JPS.

La întoarcere ea îmi cerea pe un ton scăzut să urc alături de ea în patul extrem de strâmt, doar bun pentru niște însurăței ca noi. O ascultam cu sfințenie că doar ce era să mai zic?

Dar lucrurile au început să scadă încet-încet din intensitate iar eu să constat că deveneam tot mai ușor. Aș fi putut să îmi iau chiar și zborul.

Uneori aș mai fi avut și eu nevoie de puțintică armonie conjugală dar cea care la început îmi fusese iubită, mai apoi soție iar în cele din urmă nevastă pretexta că era indispusă și îmi spunea că ne trecuse vremea pentru prostioare.

Da, da, ajunsese la starea aia care se dovedea impenetrabilă de fiecare dată.

Și mai la o bere, mai la un șpriț, îmi fu dat și mie să aflu cam ce puteau să mai facă cei rămași singuri ca mine.

Dumneaei sigur că mai era lângă mine dar începuse să bată crivățul. În clipele în care îmi cerea să aduc apă de la fântână sau pâine proaspătă din satul vecin.

Tatăl socru degusta totul tăind bucatele cu sabia de la șold, armă pe care o împingea tot mai aproape de mine.

Dar Dumnezeule mare, îmi țineam gura chiar și fără să mi se fi cerut așa ceva.

Nevasta stătea rigidă și aștepta să o servesc de la un capăt la altul al mesei de parcă s-ar fi pus pe mai multe scaune în același timp.

Strecurase între noi cea mai mare distanță posibilă, ea într-un capăt al mobilierului iar eu în celălalt, cel orientat către bucătărie.

Locul unde trebuia să spăl mai târziu vasele suflăte cu aur.

Ca în seara asta, moment în care primul care dădea stingerea era domnul general pentru ca la plecare să își ia fata la braț și să o ducă spre camera ei personală.

De o bună bucată de vreme dormeam în camere separate, la o distanță care se mărea zi de zi.

Mă lăsaseră singur așa că am putut să îmi permit un pahar mare de rom, băutura mea favorită.

Cea care avea să îmi ușureze orice corvoadă.

În seara cu pricina nu mai aveam chef de aranjat vesela așa că m-am retras mult mai repede în camera mea ca să constat că rămăsesem singur și acolo.

M-am pus pe covorul gros într-o poziție tipic indiană și am început să meditez la cărarea pe care eram nevoit să umblu.

Drumul nu era grozav de interesant.

M-am întins către dreapta și am tras o dușcă de-a dreptul din sticlă.

Mi se încălzeau și creierii și burta. Gândul că o idee năstrușnică mi se înfiripa înainte mă făcea să văd lucrurile în roz.

Nu puteam să declar că eram fericit în vila lor de două parale.

Construită cu ajutorul cătanelor care căutau în felul acesta să scape de instrucția de front.

Poziția îmi făcea bine și mă ajuta să gândesc tot mai clar în legătură cu cele care aveau să urmeze.

Vila se transformase după chipul și asemănarea lor. Puseseră chiar și gratii la ferestre dar nu verticale ci orizontale.

Din întâmplare?

Hotărât lucru, cum nu mai aveam parte de liniște, trebuia să plec de acolo cât mai repede.

M-am ridicat pe întuneric de jos și m-am repezit în bucătărie să îmi fac câteva pachetele cu mâncare.

Mi-am umflat cu ele toate buzunarele. Chiar și pe cele din imaginație.

Ieșitul din casă n-a fost o problemă prea mare chiar dacă încuiaseră fiecare ușă de două ori.

Am evadat prin gemulețul din pivniță, lăsat deschis pentru aerisire.

Și cum eu eram relativ subțire, am reușit să trec de el fără prea mari eforturi.

Câinii m-au lăsat să umblu pe drumul meu fără să mă latre fiindcă eram cunoștințe vechi. Nu s-au întors nici măcar pe partea cealaltă.

Am trecut de gard și după două sute de metri am ajuns la liziera pădurii.

De numele celor doi nici măcar nu mai îmi aduceam aminte.

Urma să fiu ușor de schimbat pe un altul mai fercheș.

Dar nu îmi păsa de o așa parascovenie fiindcă mai aveam de trăit o mulțime.

Și cu firul respectiv înaintea ochilor îmi fu dat să văd o fată așezată pe un buștean care părea proaspăt tăiat. Îmi făcu semn să iau loc în apropiere de ea însă eu mi-am lipit piciorul de pulpele ei. De amândouă. Zâmbea fără întrerupere și îmi spuse că nu trebuia să ne spunem reciproc numele de vreme ce ea îl știa pe al meu.

– Și cum a fost cu fata generalului?

Cred că aveam de-a face cu o ghicitoare chiar dacă nu avea prea multe haine pe ea.

I-am pus mâna pe după umeri la care dumneaei îmi comunică faptul că o pornisem cu dreptul.

Măi fraților, dar la oaste se pornește cu stângul. Însă damicela îmi rase cu un surâs indescriptibil mica mea nedumerire.

Se ridică în picioare și mi se așeză în poală fără să mă fi întrebat măcar.

Am uitat puțin mai încolo de orice pornire de a ști ceva despre ea. Ajunsesem să îmi pierd respirația de parcă aș fi alergat în jurul casei, nu alta.

– Sunt pe cale să divorțez. Ce zici de asta?

Ce era să mai spun, pară mălăiață în gura lu nătăfleată.

Povestea ar fi putut să continue dar autobuzele treceau pe lângă noi fără să mai oprească în stație.

De vreme ce ne ajungea un singur loc pentru două persoane.

Jocul de cărți

Coborâsem de oarece vreme din trenul care oprea în toate stațiile dar de dat jos m-am dat numai după ce obținusem hârtiile de divorț fiindcă altfel nu mi s-ar fi deschis ușa vagonului pentru a coborî pe peronul subțire și aproape inexistent nici măcar după mătânii îndelungate. Trebuia să fac doi kilometri pe jos până la bunica în sat și distanța cu pricina părea să crească, nu să scadă cum ar fi fost normal. Pe la jumătatea drumului urmă să trec pe lângă fosta garnizoană a Mariei Tereza, împărăteasa care îl trimisese pe generalul Bukov să radă bisericile românești de pe obrazul ținuturilor transilvane.

Prin stânga curgea leneș un Olt care se pregătea să treacă Carpații și să pătrundă în ținuturile Regatului. O sclipire veselă părea să îi lucească în ochi.

Drumul avea să mi se termine într-una din camerele bunicii, cea care tresărea cu bucurie ori de câte ori mă vedea acolo.

Știam că în locul respectiv urma să mă molipsesc cu obiceiurile lor, să devin și eu un țăran sadea. Mai ales că începuse să îmi placă să îi lucrez bătrânei locurile de la Abator și Verzărie. Pe celelalte nu le învățasem încă, adică nu îmi intraseră în cap.

– Mă, te-or divorțat, mă întrebă tanti Lena din poartă, vecina noastră și fostă vicepreședintă. Întrebarea ei făcea ca aerul din apropiere să fie mai curat, mai limpede. Am dat din cap că da la care ea îmi făcu semn să intru la ea pentru un pahar de țuică proaspăt fiartă pe sobă.

Seara nu coborâse încă de pe deal așa că am luat-o în sus către cârciuma ținută de vărul meu Bebe taman în mijlocul satului, foarte aproape de oficiul PTTR și de mine însumi.

Am intrat odată cu Motanul și doi acoliți de-ai lui, repezindu-ne fără vorbe la singura masă liberă din local. Bebe ne întâmpinase cu spatele întors către mine și cu un fund care ocupa singur aproape jumătate din tejghea.

Stăteam pe scaune fără să fi scos o vorbă, studiindu-ne reciproc, să ne dăm seama lângă cine nimerisem. Vărul veni repede lângă noi, cu patru țoiuri de țuică galbenă și le puse în dreptul nostru, începând cu Motanul, individ mare gras și uneori unsuros ca de exemplu în clipele în care trebuia să dea piept cu viața. După o jumătate de oră, timp în care mă studiasse pe îndelete și mă trecuse de îndoieli, se uită către toți și ne propuse să facem o carte.

Fără să mai aștepte vreo aprobare, scoase un pachet de cărți jechoase din buzunar și le puse alături, râgâind plin de mulțumire pentru ziua care se depărta cu pași repezi.

Afară se lăsa noaptea peste toate ființele vii cât și peste lucrurile neînsuflețite care începuseră deja să doarmă. Dar nu mai aveam ochi pentru așa ceva fiindcă individul din fața mea se dovedea a fi un personaj fascinant, obliterated de-a dreptul. Locotenenții lui, mai slabi și poate chiar și mai uscați, își freacă mâinile, plini de bucurie la auzul dorinței șefului lor de a începe un joc de cărți fiindcă știau că într-un astfel de caz consumația urma să le fie plătită integral de către starostele lor.

Cel care începuse să amestece pachetul, făcând trei grămăjoare mici pe care le împinse către fiecare. De mine cred că uitase fiindcă în apropierea mea nu avea să apară nici o grămăjoară.

Își studiau mâinile de cărți cu fețe preocupate și după o vreme dânsul mi se uită printre izmene.

– Păi dumneata trebuie să începi, domnule.

Mi-am mutat încet privirea de la unul la altul după care i-am spus șefului că mie uitase să îmi dea cărți.

Acesta se bătu cu palmele peste coapse, râzând îndelung după care mă fixă intens ca pe o gânșanie în insectar.

– Ia uite ce noutate îmi spune dumnealui...

Simțea că ajunsese mai sus decât mine, chiar dacă venisem dintr-un așezământ citadin, afacere care îi dădea o prestanță de cuceritor.

– Ba și le-am dat dar precis că le-ai băgat în buzunar. Putem să ne uităm puțin, îmi zise el și se întinse peste masă către neliniștea pantalonilor mei.

Își plimbă palma pe ei după care ajunse în dreptul buzunarelor, zonă în care apăruse o umflătură suspectă.

– Dar astea ce naiba sunt, mă întrebă dumnealui în vreme ce scotea de acolo cinci cărți la fel de jerpelitate ca și cele aflate în joc. Paralizasem de surpriză și nu puteam să înțeleg cum de ajunsese acolo. Poate că unul din cei doi era un magician de forță dar într-un astfel de caz ce să mai fi căutat acolo?

Unul dintre ei îi făcu semn cu ochiul celui alt și chestia asta îmi dădu de bănuț.

– Hai, ia-le în mână că nu m-am uitat la ele tocmai ca să putem continua partida. Cei doi nu mai erau chiar așa de veseli la auzul deciziei șefului.

Am pus prima carte jos la care Motanul se bătu satisfăcut peste burtă fiindcă înțelesese că mâna respectivă era a lui. Mă privea posesiv, știind că priceperea mea la joc îi era mult inferioară. O fată care abia fusese angajată ca personal de serviciu sau chelneriță mă privea cu ochii larg deschiși și cineva îmi șoptea că ar fi vrut să se plimbe cu mine sau să se mărite tot cu subsemnatul. Mă miram că mai existau persoane care să fie îngrijorate de mine de vreme ce prima nevestă răsese îndelung în bucătărie la auzul posibilității că cineva ar fi putut să o înșele cu mine.

Concluzie care avea să mă determine să îi cuceresc fiecare prietenă și să o fac să treacă podul cu mine de mână.

– Rândul următor, anunță Grasul cu privirile fixate pe mâinile mele. Ar fi trebuit să înceapă să tremure.

Dar stai, primul tur fusese al lui așa că mi-am ridicat ochii și l-am privit întrebător.

– Cine începe primul, are șanse să câștige. Am pus a doua carte pe masă și din atitudinea lui am înțeles că pierdusem și a doua oară.

Fata care se vroia cu mine aduse o vază uitată, puse niște flori în ea și o așeză în mijlocul mesei noastre.

Dar Motanul vroia să își vadă adversarul, adică pe mine, așa că dădu vaza pe jos cu latul palmei la care aceasta se sparse cu un zgomot care trecu neobservat chiar și pe la poliție. Fața fetei avea să se crispeze ușor și să mă privească de parcă cine știe ce rău i-aș fi făcut.

Ne apropiam de ultima mână și cartea care îmi rămăsese era absolut neputincioasă în a mă ridica la nivel de câștigător. Adică pierdusem jocul, ce mai.

Și tocmai acum se uita chiar și Bebe la mine, cel care nu peste multă vreme avea să facă o parază dreaptă care să nu îi mai permită nici măcar să se întoarcă în pat de pe o parte pe alta. Iar fiul lui urmă să o ia de nevestă pe una din nepoatele vicepreședintei, făcând legătura necesară de rudenie dintre noi. Una din fetițele alea care stăteau cu lemnul în mână și ajutau apa de ploaie să curgă la vale prin șanțul din apropierea casei bunicii. Pe partea ei de drum.

– Nu mai pot să joc, le-am spus eu celor trei care se pregăteau să împartă cărțile încă odată.

Păreau să fi devenit o singură ființă dar dezamăgirea de pe fața comesenilor mei mă convinse că îmi venise timpul să am și eu parte de un câștig.

Mi-am băgat mâinile în buzunare, în căutarea unei hârtii de o sută dar Motanul îmi intui gestul și îmi spuse că totul era plătit dinainte de a ne fi născut.

Mie mai îmi rămânea doar să plec, dacă asta îmi era voia. Da, asta îmi era dorința, cu atât mai mult cu cât bunica ieșise din casă și se pornise să mă caute prin sat de parcă aș mai fi fost cel de acum cincisprezece ani. Un întuneric dens mă aștepta încă de pe primele trepte ale birtului, străpuns de cele câteva becuri ieftine de pe stradă care făceau parte dintr-un iluminat public lipsit de importanță.

– Și să mai vii și altă dată... îmi ură vocea celui din urmă, deosebit de mulțumit de confruntarea cu unul de la oraș.

Mâna fetei se strecură într-a mea și mă însoți tăcută vreo zece metri.

– Nu pot să vin mai mult, îmi spuse șoptit după care se lipi o clipă de mine înainte de a reintra în local.

Nu știam încă ce trebuia să fac atunci cu amintirea ei dar forma corpului fetei avea să îmi dea de gândit zile întregi, mai ales că de o vreme rămăsese singur.

– Aici îmi erai, nevoie?

Silueta bunicii se oprise sub un bec de pe stradă și m-aș fi mirat să nu fi avut la îndemână și o jordie.

Una cu care să sublinieze faptul că mă căutase aproape tot satul.

Mergeam umăr la umăr către casă, întrebându-mă ce avea să urmeze.

Cronica limbii

◆ VIOREL HODIȘ

„Crucea măgarului” în sintaxa românească (I)

In memoriam: Prof. Ioan Valeriu BOB¹

Printre sute de studenți câți mi-au trecut, ca dascăl al filologiei clujene, prin „fișa postului” (nu „prin mână”!) s-a numărat și mai sus comemoratul, Dumnezeu să-l ierte!, născut în Bogata de Jos, comună vecină cu satul Vad (județul Cluj), celebrul **Vad**, înnobilit de Vodă Ștefan cel Mare și Sfânt cu mănăstirea, pomenită frecvent, a arhicunoscutei „Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului”.

Absolvent al Teologiei Greco-Catolice, Ioan Valeriu Bob – după nefericita Reformă comunistă dictată, precum toate, de la Moskova din 1948, care, printre multe alte atrocități în cultură și învățământ, a desființat Biserica Română Unită cu Roma – ajunge, cum-necum, în „slujbă ortodoxă”, în Administrația Episcopiei clujene, mezalianță fără nicio șansă de viațuire, care i-a provocat multă amărăciune teologului „unit”. Drept pentru care, își pregătea metodic „divorțul”. Profitând de Cluj ca mare centru universitar, cu două facultăți de filologie, una, proaspăt înființată (1960), *Pedagogica de trei ani* („Sorbona clujeană”, în glumele studențești) pe lângă „Bătrâna” Filologie, a Universității „Babeș” (devenită pe parcurs UBB), el le-a atacat, înscriindu-se ca student la FF (secția „fără frecvență”, foarte la modă atunci) urmându-le, succesiv, pe amândouă, devenindu-mi, astfel, și mie, student.

Numai „afinitățile elective” (după celebra sintagmă goetheiană) ar putea explica rapida apropiere și strânsa relație ce s-au stabilit între noi. Ne întâlneam frecvent. Ceea ce-l făcea foarte interesant și agreabil în conversație erau un rar „talent al oralității” și un deosebit „simț al limbii”, probleme care mă tentau de pe atunci a le urmări ca teme de cercetare².

Era de-o cuceritoare sinceritate când îți explica abandonarea forțată a puternicei lui chemări spirituale, din familie, spre amvon și înlocuirea acestei înalte vocații cu meseria dascălească. Teolog greco-catolic fiind, el sonda până-n străfunduri comportamentul „omenesc” al personalului bisericesc ortodox în care *volens-nolens* fusese încadrat și pe care, în calitate de „administrator episcopal”, era angajat să-i servească.

Una dintre importantele sale sarcini de serviciu era primirea oaspeților mai de seamă la aeroport, dar mai frecvent la gară, și găzduirea lor: cazarea și „așternerea” bogatelor mese stropite cu celebrele „vinuri alese bisericesti”), mese care deveneau, adeseori adevărate „chiolhanuri lumești”, unde seturile de bancuri „tinerești” (gen „studenta sub patrafir” la spovedanie, ba unele mult mai „piperate”!) se vedeau a fi o cunoscută „bibliografie la zi”), fiind proferate cu multă competență și plăcere de Preaînaltul Sobor Arhieresc.

¹ Stră-strănepot al marelui „Ioan Bob (1739-1830), născut în satul Orman, județul Cluj, Episcop al Bisericii Române Unite cu Roma, reprezentant al românilor în Dieta Transilvaniei. Împreună cu Episcopul Ortodox **Gherasim Adamovici** a patronat al doilea **Supplex Libellus Valachorum** din 1792. Autor al unui *Dicționar român-latin-maghiar* (2 volume)”. (*Mic dicționar enciclopedic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986 (2.000 p.).

² V. serialul nostru de 5 (cinci) articole pe tema „simțului limbii”, publicate în „Revista Română”, Iași, din anul XVIII (2011), (începând cu nr. 4 (66).

„Ba unii dintre Preasfinții lor – ținea „unitul” canonic/ teolog Bob să-și autentifice credibilitatea – în timp ce-i conduceam spre sau dinspre gară/ trecând musai pe lângă Facultatea de Filologie (unde, se știa din clevetirile străzii, făceau valuri-valuri „fetițele” cele mai cunoscute, mai frumoșele și știindu-mă student acolo) mă-ntrebau direct dacă n-aș putea „face rost” de vreo „păcătoasă” sau două, doritoare de asemenea „spovedanii” spre iertarea păcatelor?!

* * *

În frecvențele noastre întâlniri, cu el puteam discuta probleme dintre cele mai pretențioase ale *structurilor morfosintaxei* limbii române, inabordabile chiar unora dintre colegii de Catedră, probleme încă nerezolvate de gramatici. Iată una dintre ele, *piatră de poticnire*³ chiar și anumiți „doctori în materie” (plagiatori pe-atunci în filologie nu ne erau cunoscuți!), pentru unii mai noi scriitori membri ai UR (ai Uniunii Scriitorilor..., nu: ai Partidului Salvării..., inexistent pe-atunci!): *pronumele* AL, A, AI, ALE, ALOR, frecvent considerate *articole* și frecvent folosite agramat, ca-n exemple de tipul:

„...cu *sprijinul* Consiliului Județean și *A⁴ UBB.”⁵;

„... ea e *fatA vecinei* și *AL *vecinului*...”;

„... *miniștrii* sunt membri *ALE acestor *guverne*...” etc.

De altfel, până azi, și gramaticile numesc categoria în discuție *articol genitiv-posesiv*, singura motivare a confuziei fiind faptul că după aceste *pronume* (*obiect posedat*) urmează, imediat și obligatoriu, un *genitiv* (*posesor*). Ele sunt, adevărat, provenite din *articolele hotărâte enclitice*, dar – odată dezlipite („dezenclizate”) de substantiv și „fortificate” printr-un invariabil *a-* („prefix pronominalizant”) – au devenit, ele înseși, *pronume* (*obiect posedat*) urmate de *genitivul* (*posesor*)⁶:

„... *leuL* este AL *românilor*; *euro-uL* este AL *celorlalți*...”;

„... *feteLE* sunt ALE *vecinului*, *băiețiiL*, AI *vecinei*”;

„... *fatA* cea harnică și frumoasă A⁷ *moșului*...” etc.

Canonicul Ioan Valeriu Bob își amintea în discuții că, elev fiind, la seminarul teologic, apoi la facultate, colegii făceau mare teatură, numind construcția în bășcălie „*crucea măgarului*”.

Era vorba de același *pronume/ obiect posedat*, urmat i-mediat⁸ de un al doilea (*CĂRUI/ CĂREI/ CĂROR/ posesor*), de astă dată obligatoriu *pronume* și obligatoriu în *genitiv/ posesor*: o dublă pronominalizare, deci, în care se-ncâlceau frecvent seminariștii/ studenții teologi, construcție sintactică de-adevăratelea dintre cele mai complicate, de tipul:

„... Edison [e] *magicianuL* pe *A CĂRUI *nume* sunt înregistrate 1093 de brevete” (Internet);

... *părinte* *AL *CĂROR *copii* merg la școală...;

... *școli* *ALE *CĂRUI *acoperiș* cade pe copiii... etc.

Ne-ntrețeam și noi, ca studenți filologi clujeni și ne străduiam să nu picăm testul, numit pe-atunci, tot în bășcălie: „*puntea măgarului*”, test pe care-l ratau mulți. Recunosc și azi, însă, că „perla teologică” a colegilor lui Bob e o metaforă mai expresivă și mai „motivată” semantic, dat fiind că *referenții*⁹ (*magicianul*

³ Termen biblic: în VT (Vechiul Testament), ebr. *miksāl, mikselā*, „lucrul de care se împiedică cineva”; în NT (Noul Testament), gr. *proskomma (thoulithou)*, „barieră” (*Dicționar Biblic*, Societatea Misionară Română, Editura „Cartea Creștină”, Oradea, 1995, vol. 2, sv. *piatră de poticnire* (p. 1022).

⁴ Asteriscul *) marchează, aici, neastere, respectiv atestare greșită, agramatism. Majusculele neconvenționale ne aparțin. Ele au doar scop „didactic” de evidențiere.

⁵ *Caiet de sală* al spectacolului „Grigore Leșe” (din „România liberă”. În cont.: Rolib.).

⁶ Aici prefigurăm doar fenomenul, în speranța că va urma partea a II-a studiului, într-un număr viitor al revistei

⁷ Avem, aici, un caz special de *contopire* a celor doi A- (prefix pronominalizant) + A (articol hotărât dezenclizat), frecvent fenomen lingvistic, numit *aglutinare*.

⁸ *Cratima* ne aparține. Ea marchează valoarea de *prefix negativ a lui I* – : *ne*-mediat, *fără* niciun intermediar.

⁹ Cuvintele la care pronumele „se referă” și pe care le înlocuiesc, preluându-le *genul* și *numărul*. Spre exemplu, setul *înfră* : A (corect: AL) = *numele* + CĂRUI = *magicianul(ui)*; AI = *copii(i)* + CĂRUI = *părinte(lui)*; ALE = *acoperișuri(le)* + CĂROR = *școli(lor)*.

și nume) „îmbracă” cele două pronume – *obiect posedat* + *posesor* – din amonte (*posesorul*: *magicianul*) și din aval (*obiectul posedat*: *nume*), distribuindu-se topic invers, adică „în cruce”:

... *magicianul* + *A [corect: AL] + CĂRUI + *nume* ...;

... *părinte* + AI + CĂRUI + *copii*...;

... *școli* + ALE + CĂROR + *acoperișuri*...

Eram de-a dreptul uimit de faptul că el, Bob, niciodată nu-ncurca „încrucișarea” *pronumelor* cu a *referenților* lor inversați topic.; niciodată nu-l „onora” pe urecheatul/ „măgar”, pe care-l „călăresc” până azi chiar mari intelectuali români, cum afirmam *supra* și cum vom demonstra în partea a II-a: profesori, ingineri, prelați, scriitori, chiar academicieni!

*

L-am, îndemnat, firește, să scrie un articol despre fenomenul numit atât de sugestiv metaforic și atât de important pentru *corectitudinea limbii*, mai ales că se apropia examenul de licență în noua lui meserie: cea de *profesor de limba română*. Un articol științific publicat sub semnătură proprie l-ar fi avantajat la „repartizarea de stat în producție” – după moda de-atunci – pe un post didactic mai bun.

Spre a-l face cât de cât cunoscut Redacției „Făcliei” comuniste de atunci, am conceput – să-i zicem drept și cinstit, nu ca o „pilă”, ci ca o „netezire a drumului” – să-l fac cunoscut Redacției și publicului cititor, în avans, printr-o scurtă coloană de ziar, intitulată encomiastic „Omul care sfințește locul”, prezentându-l așa cum merita, ca model de profesor de țară. Căci între timp el acceptase suplinirea unei catedre de limba română la o școală dintr-un sătuc de lângă Dej, unde m-a invitat să-l văd „la lucru”. Populație mixtă, dureros sărăcită prin colectivizare: români, maghiari, țigani, copii desculți cărora el le cumpăra din leafa lui (!) bocanci și rechizite ca să poată frecventa școala, adeseori veșminte și pachete cu gustări, ca să-și învingă foamea, frigul... Pe scurt, eu îl prezentam pe canonicul unit, devenit profesor, ca *ideal model uman de intelectual în slujba comunității*, ca model demn de urmat pentru tinerii de-atunci, în disperată căutare – atunci, ca și acum – de *adevărate modele umane* demne de urmat.

Ceea ce treceam cu vederea în scurta coloană ticluită spre „netezirea drumului” (care, oricum străbătea din context și mie tocmai acest „ceva” mi se părea de-a dreptul incredibil, miraculos și dezirabil ca dascăl demn de aplaudat!) era faptul că stră-strănepotul marelui Episcop Unit de-acum peste 200 de ani, profesorul Ioan Valeriu Bob, concepea școala drept biserică și-și conducea/ educa elevii clasei/ claselor încredințate lui ca pe presupușii săi enoriași: total opus păguboasei propagande și falsei ideologii de partid. Cu totul ieșit din comun, ar putea recunoaște oricine. Sublim anacronic!

M-a primit redactorul-șef al „Făcliei” de-atunci, pe nume Râureanu, împreună cu mâna sa dreaptă (mai precis: stângă!), pe nume Călian, două tipice *unelte de partid*, care – activiști precum grosul celor, nici mai buni, nici mai răi decât cei „de la orice raion”¹⁰ – decenii la rând, „au înrăurit” în cel mai negru stil comunist presa cotidiană clujeană.

După ce au citit cu maximă atenție, ambii, pasându-și unul altuia conceptul coloanei ce le-am prezentat-o, au stat puțin pe gânduri, privindu-se unul pe altul în ochi, cu evidentă uimire, după care mi-au pus o singură întrebare. Una la care mă așteptam, desigur, dovadă că-mi pregătisem răspunsul, pregătindu-mi-l din vreme și pe candidatul la debut jurnalistic cu „crucea măgarului...”, candidat care mă aștepta să ies.

¹⁰ Comparația cu „activistul de la raion” devenită „etalon” intrase de mult ca „prețioasă figură de stil” a cunoscutului *limbaj de lemn*. Propun aici, drept dovadă, o mică intarsie: prin ultimul deceniu al „epocii de aur” ceaușiste – devenind rector al Universității clujene, un activist de partid (cu „fericite” studii la Moscova, vorba lui I. Iliescu!) –, proaspăt investitul își inaugurează propria „epocă” cu câte (cacofonie neîntâmplătoare!) un discurs gol-goluț de orice idee (de fapt, una și aceeași îngăimăceală, de sus până jos, ca a oricărui „om de tip nou”) la fiecare „organizație de bază”. La Litere, stând lângă șeful Catedrei, prof. dr. D. D. Drașoveanu, îl întreb discret, după ultimele aplauze: - Cum ți se pare c-a vorbit noul rector? Răspuns scurt, elocvent: - Ca un *activist de raion*!

– Bine, bine, dar (cu vizibil accent disprețuitor/ ironic accentuând fiecare cuvânt din „titlu”), tovarășe lector universitar doctor Viorel Hodiș, dumneata ne poți spune unde-i figura luminoasă a comunistului, tovarășe, *adevăratul nostru model social-politic-economic și educativ* al comunității, **omul nou** pe care-l edificăm noi, *al cărui merite (sic!) deosebite* în toate domeniile de activitate *bate (!)* toate recordurile pe care noi trebuie să-l (!) scoatem în evidență în materialele publicate de ziarul nostru?!

– Nu vă pot răspunde, recunosc. Dar întrebarea, corect formulată de Dvs., merită un răspuns documentat; direct și corect formulată, evident că ea nu poate să rămână așa, în aer. De aceea, logica-mi spune că, la asta, v-ar putea răspunde, în locul meu, însuși profesorul localnic, numit acolo de Inspectorat Școlar, pe care vi-l pot prezenta dacă doriți: e în sala de așteptare.

– Bine, să intre.

Intră profesorul.

– Dumneata, ca profesor acolo, l-ai informat pe tovarășul dumitale profesor de la facultate cum c-ai fi salvatorul satului, al școlii, al tuturor. N-aveți acolo o conducere de partid, un secretar de organizație comunală, care ține-n mână toată „suflarea”, care dinamizează tot ce mișcă..., traducând în fapte politica înțeleaptă a partidului?

– Să precizăm de la-nceput: eu n-am informat pe nimeni. L-am invitat pe domnul meu profesor – și nu o dată – să vadă cu propriii ochi școala, elevii, satul, comuna. Avem, desigur, un secretar de partid al comunei, ca oriunde. Doar că acesta – dac-ar fi de dat – el ar putea fi dat numai ca exemplu... invers”...

– Adică, cum „invers”, tovarășe profesor?

– Păi, iată cum... Venit, de fapt, din altă parte, nici nu se știe de unde, din ce familie se trage, e foarte puțin legat de comună, de săteni. La sediu nu-l vezi nicicând, nici măcar în orele afișate „de audiență”; veșnic, lasă vorbă că e „plecat la raion”; n-ai când și cum să-l poți informa că acoperișul școlii cade pe elevi, că apă curentă nu există-n clădirea școlii, nici la toaletele din fundul curții, iar lemne de foc pentru sobele din clase aducem noi, profesorii și copiii, de-acasă, când nu mai putem de frig ș.a.m.d. Asta, în ce privește școala. Comuna? V-aș spune doar că drumul principal, nu mai pomenim de „ulicioarele” satelor din comună, toate devin practicabile numai două din patru anotimpuri: iarna și vara. Primăverile și toamnele – când „asfaltul”, adică noroiul, e topit – și-ntotdeauna când plouă, „să stai blând”, vorba sătenilor, „acasă”!. Ce model de „primar” ar putea deveni unul ca acesta?

Iar despre comportamentul lui *uman*, ca „*exemplu demn* (după mine: *nedemn!*) *de urmat*”... nu-mi permit să adaug decât atât: toate satele comunei știu că „plecatul zilnic la raion”, cică „la ședință”, e „cusut cu ață albă”, o minciună gogonată. „Ședințele” lui sunt zilnice chefuri în unele *case deochiate*, nu numai prin satele comunei, ci și prin tot felul de localuri dubioase ale centrului raionului, împreună cu alții de teapa lui. Casele frecventate de „tovărășia” sa (cu ai lui) intră-n memoria comunei drept „cârciumi” sau... „localuri de pierzanie”. Și-și permite asta grație faptului că se simte cel mai tare (vorba aia, „din parcare”), neînfricat de nicio critică; el nu-i „primarul”, ci *atotputernicul* în comună, conform devizei ce și-a „înscris”-o în „blazon” drept crez personal: „eu cu partidul meu la putere...”! Ar merita popularizat. Nu neg. Luați-i un interviu!

*

Se lăsase o tăcere mormântală. Ne ridicarăm ca la o comandă, brusc, ambii, înainte de-a fi dați afară. Am ieșit cu un incert „bună – ziua”, care numai bună nu era!

Evident că, într-o asemenea situație, nicio colaborare cu „Făclie” comunistă nu pâlpâia la orizont.

De altfel, acesta era termenul-cheie: *orizont*. Singurul „*orizont*” deschis de partidul comunist la noi atunci, și nu numai la noi, fiecărui tânăr animat de-un gând înaripat, oricărei zvâcniri spre adevăr, spre cinste, spre umanism.

(va urma)

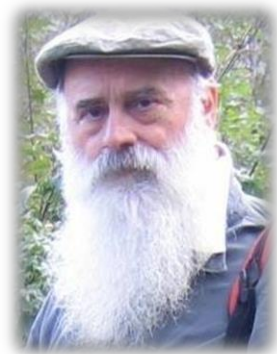
Martie 2023

Meridiane lirice

◆ FRANCESCO ZANOVELLO (Italia)

Francesco Zanovello este un poet sui-generis. Deși a scris câteva sute de poeme, nu vrea să le publice în volum. Îmi amintește, într-un fel, cazul unui mare poet român, Ion Vinea.

(Nisip din pustiu)

Doar mai ieri stăteai
în patul pustiu
[plin de dune,
azi dimineață, devreme,
sculată fără văluri,
pe aripile unui vânt cald
[ai traversat marea
și-acum ești aici
să colorezi cu ocră
balcoanele casei mele.

(Așteptare)

Mereu despărțirea
împarte inima în mii de bucăți,
Să le coși laolaltă se poate
cu un fir al Iubirii
și are amintiri floarea care,
încă sămânță fiind,
zace deja sub frunze
și doarme și tace
așteptând o Primăvară generoasă.

(Nu suntem pioni)

Suntem bucăți
ale unui singur mozaic
[un tablou fără sfârși;
când lipsim,
este un gol
pe care nimeni și nimic nu-l poate umple:
nu suntem bucăți,
suntem conștiințe
[care duc cu ele ecouri.

(După ce a trecut batoza)

Pe câmpul uscat
pe câmpuri de-acum pustiite,
zac miriștile arse,
se răsucesc
sub soarele care le țintuiește:
pe pământul acela înconjurat
de crăpături argiloase, adânci,
își află un bun loc de refugiu
șerpi negri de pământ.

(Crește noaptea)

Începe din adâncul
acelei brazde atât de adânci
în care apa
nu mai curge ca odinioară
și urcă, noaptea, tot urcă
ca fluxul unei mări,
urcă, și se lărgeste în jur:
acoperă câmpuri, boscheți și copaci
și, mai încolo, dealurile:
ajunge până la cer, unde deschide o cortină
să lase vederii o felie de Lună
[într-o mare de stele.

(Mare)

Mă numesc mare,
și sunt atât de întinsă;
sunt singura
care în zare
știe să atingă cerul;
în port, seara,

pescarii povestesc:
unii mă iubesc,
și alții nu.

(Șase argumente fără sfârșit)

Ecoul
glasului inimii tale,
ca roua
în Aurora de catifea roz
a coborât de pe Calvar
să-mi astâmpere setea.

(Mâini)

Mâini care mângâie mâini,
mâini care acum te lasă...
te rog,
să mai rămâi până vine ziua de mâine;
mâini care te prind acum
[nervoase, grăbite,
cu o blândă răutate

în ciuda anilor;
rămâi, mai rămâi încă până mâine:
la noapte vor elimina
acele îngrozitoare culori.

(Câteva vorbe)

Am aruncat spre soare
câteva vorbe
risipite;
un vânt blând,
le-a luat pe toate
și le-a dus de-a lungul râului...

Le-am regăsit mai târziu
pe arcul larg al podului „Riva”
și glăsuiam astfel:
„Cultivați cu Grijă Cultivați Pământul Mama
noastră,
Iubiți Iubirea, Singurul Cer Adevărat”.

În românește de Ștefan DAMIAN

◆ GÜLCE BAŞER (TURCIA)

Gülce BAŞER este poetă și prozatoare de origine turcă, născută la 4 septembrie 1973 în Germania, a studiat la *Universitatea Bosfor, Facultatea de Administrație și Afaceri* (1996). La aceeași universitate în 2011 a absolvit un Master în Istoria Modernă Turcă.

Din volumele publicate: *Lunatica Gülce* (2008); *Doamna în roșu* (2012); *Un cadavru, o promisiune* (2015); *Încingătoarea preferată* (2020)

Prezentare și traducere în limba română de Niculina OPREA

DOAMNA ÎN ROȘU

I
neocupându-se de cele necesare
întoarce capul după alții
acest poem poate fi abandonat
înainte de a fi încheiat
poate fi pus în agenda școlară

dacă poezia nu înțelege viața
restul rămâne în sufletul meu

doamna în roșu are un scris
diferit față de alte femei
sunt de acord: cele din urmă
sunt brevete judiciare oferite de stat
în cazul unei moșteniri vizibile
nenorocirea nu mai contează

femeile noastre cu șosete trandafirii
așteaptă în casă cuminiți
rămânând în colecția de jucării
iertarea este cel mult un fel de uitare

II
din acest motiv
singurătatea se manipulează

fără mănuși asemenea plânsului
înainte de spălarea feței cu săpun
pe după perdele privind-o pe Sindrella
în căutarea celei de a patra iubiri –
după ce l-a ucis pe Bill
în absența copiilor
privește la desene animate

◆ NALAN ÇELIK (Turcia)

Nalan ÇELIK este una dintre cele mai apreciate poete contemporane din Turcia, s-a născut la 15 ianuarie 1961 în Düzce, actualmente locuiește în Istanbul.

Din volumele publicate: *Macul* (2005); *Ora florilor parfumate* (2008); *Desculță* (2010); *Flori de noiembrie* (2011); *Depart, mai departe, mai puțin acasă* (2011); *Depărtările de dincolo pașiște* (2012); *Fluieraș de soc* (2015); *Desculță* (2017).

Prezentare și traducere în limba română de Niculina OPREA

TIMPUL CIREȘELOR

copaci înfloriți
frunze de coriandru alături
de cărți cu maci
pietre colorate mari și mici
adunând amintiri despre noi
departe de tine
sait faik în anotimpul cireșelor
îmi amintește că este
cel mai bun prilej de a face dragoste
mă cuprinde teama că voi întârzia
cu scrierea unei poezii de dragoste
poate nu ar trebui să mă pregătesc
pentru această scriere
încă mă tem deși este
timpul cireșelor

PREGĂTIRE

este mai greu să îți părăsești hainele
decât să lași oamenii să plece
nu este o povestire pictată
pe pânza îngălbenită a unui tablou
nici un roman fără sfârșit
ar putea fi tangoul care sfârșește
în pași de dans cu frunți lipite
în întunericul din spatele ușilor
închise?

pe scena teatrului
sunt aruncate speranțele –
într-un film este aruncată
fusta maxi
jacheta vătuită
imaginea fluturelui aflată
pe cataramă

poate și cei pe care i-ai lăsat în urmă
tăcută amintindu-ți de ei în amăgitoarea
pregătire pentru scrierea
poemului

◆ CLAIRE LAJUS (Franța)

Claire LAJUS este poetă și traducătoare născută în 1982 la Pessac, Franța. A absolvit Facultatea de Limba și Literatura Franceză, la Universitatea Bordeaux Montaigne (2004). Poeta a publicat volumele de poezie *L'Ombre remue* (2018), *Aux Agnets* (2020), *Oreilles Kiriște* (2020 în limba turcă, traducere de Aytakin Karaçoban). La Universitatea Samsun din Turcia, Claire Lajus a fost lector la Departamentul de Limba Franceză timp de cinci ani.

Prezentare și traducere în limba română de Niculina OPREA

CREPUSCUL I

afară
totul
pare suspendat de umbrele
tot mai înalte
din clădiri se aud muzici
în imensitatea lui cerul strălucește
adunându-și norii sub tăcerea
ce îi ține aproape

când întunericul invadează lumea
cu milă

CREPUSCUL II

dincolo de coline și clădiri
lumina se prăbușește
firimiturile ei luminează
geamuri mute
pământul se pregătește
noua germinare este aproape
este ora în care femeile
își fac de treabă în bucătărie
bărbații se așază pe scaune
este ora la care traficul se destramă
asemenea unor valuri mici
în îndepărtare se aud glasuri de copii
ei sparg tăcerea
în mijlocul străzii
mingea le zboară de pe un
picior pe altul

Director: **Mircea ȘTEFAN** (Cleveland, SUA – bartandesign@gmail.com)
Director-adjunct: **Ion CORBU** (București – vicovnoru@yahoo.fr)
Redactor-șef: **Ion CRISTOFOR** (Cluj-Napoca – ioncristofor22@gmail.com)
Redactor-șef adjunct: **Mircea POPA** (Cluj-Napoca)

Secretar de redacție: **Dinu VIRGIL** (Cluj-Napoca)

Consiliul consultativ: **Irina Petraș, Diana Adamek, Niculina Oprea, Marcel Mureșeanu, Ștefan Damian, Dafin Mureșeanu, Constantin Cubleşan, Mircea Moț, Dan Grădinaru, Adrian Țion**

CUPRINS

- **Mircea POPA: Adam Puslojic – și spiritul balcanic vlaho sârbesc / 1**
- **Valentin COȘEREANU: Eminescu – afinități lirice de tinerețe 1869 1874 (VII) / 4**
- **Dorin NĂDRĂU: Interviu cu Aurelian CRĂIUȚU / 15**
- **Cristina SCARLAT: MIRCEA ELIADE – MAITREYI DEVI. Sanjay Leela Bhansali, Hum dil de chuke sanam / 22**
- **CĂRȚI DIN DIASPORA – Gabriela DARABAN: Margo sau Istoria unei vieți repovestite de un autor liric / 24**

POEZII

- **Adrian ALUI GHEORGHE / 26; • Ileana DAMIAN / 29; • Emilia ATABA (Akko, Israel) / 31; • Gela ENEA / 33; • Ovidiu PURDEA-SOMEȘ / 34; • Costel CIOCAN / 36; Mircea ȘTEFAN / 37; • Indira SPĂTARU (Iași); • Liviu MIRCEA / 41; • Marcel MUREȘEANU / 43; • Teofil RĂCHÎTEANU / 43**

- **DOUĂ PROZE inedite de Al Francisc (Canada)/ 45**
- **CRONICA LIMBII – Viorel HODIȘ: „Crucea măgarului” în sintaxa românească (I) / 49**

MERIDIANE LIRICE

- **Francesco ZANOVELLO (Italia) / 53; • Gülce BAȘER (Turcia) / 54; • Nalan ÇELIK (Turcia) / 55; • Claire LAJUS (Franța) / 56**

Editori web: **Mircea S. BARTAN, Vitali DURLEȘTEANU** – Cleveland, U.S.A.

ISSN: 2767-9187

IMPORTANT!

Îi informăm pe colaboratorii noștri că responsabilitatea asupra conținutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii noștri sunt rugați să ne trimită materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice și cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.